

Filozofie, ekonomie, politologie, sociologie, psychologie, historiografie

MARATHON

5/2012

číslo 111

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. ÚVODNÍ POZNÁMKA.....	2
2. HLAVNÍ MATERIÁLY	5
TEOLOGICKÁ DIMENZE STUDIA SOCIÁLNÍ PRÁCE V KONTEXTU (JAROSLAV ŠETEK)	5
OHLÉDNUTÍ ZA ŠESTI LÉTY BĀDÁNÍ V OBLASTI TEORIE REDISTRIBUČNÍCH SYSTÉMŮ (RADIM VALENČÍK)	13
CO VYTVÁŘÍ „ARCHITEKTURU NEBEZPEČNOSTI“ (A NENÍ NA PRVNÍ POHLED VIDĚT) (RADIM VALENČÍK)	32
3. NOVĚ V TEORII HER	34
TEORIE HER JAKO BOJOVÉ UMĚNÍ (RADIM VALENČÍK).....	34

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčik

**jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON**

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčik (224933149)

e-mail: valencik@cbox.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčik, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

tel.: 224933149

e-mail: valencik@cbox.cz

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 120 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at:

<http://valencik.cz/marathon>

E-mail contact: valencik@cbox.cz

Do rukou se vám dostává 5. číslo časopisu Marathon za rok 2012. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Zatím je časopis šířen finančně nenáročnými formami - několik xerokopií, prostřednictvím disket, zasílán prostřednictvím fax modemu, prostřednictvím sítě INTERNET (<http://valencik.cz/marathon>).

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě.

Nejbližší řádné číslo (6/2012) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. listopadu 2012.

- Rozsah časopisu je 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu.

- Kontaktní spojení, na kterém lze získat podrobnější informace o časopisu, vyjádřit připomínky, zaslat příspěvek apod., je (prozatím) prostřednictvím domácího telefonu: 224933149 (R. Valenčík).

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@cbox.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR, na vyžádání je distribuován užšímu okruhu čtenářů v běžné časopisecké podobě, je rovněž k dispozici v Národní knihovně v Praze Klementinu.

- Od počátku roku 2006 je Marathon vybaven redakčním systémem, prostřednictvím kterého lze zveřejňovat příspěvky a reagovat na již uveřejněné příspěvky.

- Příspěvky uveřejňujeme vždy recenzované, zpravidla včetně recenze (příp. ohlasu).

1. Úvodní poznámka

Marathon s krásnou číslovkou 111 (samé jedničky) je téměř monografický. Výjimku tvoří úvodní hlavní pojednání J. Šetka o vztahu mezi teologickou dimenzí studia a sociální práce v rámci historického vývoje českého školství. Jedná se o otázku aktuální mj. i z hlediska kontroverzní problematiky narovnání vztahů mezi státem a církvemi. (Odluku církvi od státu se ještě realizovat nepodařilo, od občanů prý již ano.)

Většina čísla je pak věnována teorii her. Zveřejněné materiály jsou pracovní, což na jedné straně může sloužit k omluvě jejich nedostatků, na druhé straně se čtenáři takto dostávají do rukou nejnovější poznatky. Uvítáme připomínky.

V rámci úvodní poznámky uveřejňujeme konkretizaci pozvánky na tradiční konferenci pořádanou VŠFS, tentokrát již 15. ročník, který se koná za rekordní zahraniční účasti. Případní zájemci se mohou operativně kontaktovat prostřednictvím mailu valencik@cbox.cz. O výsledcích konference budeme informovat.

Human Capital & financial management The XV. International Scientific Conference

Date and place:

24th - 25th September, 2012 Congress Centre VŠFS, Estonská Str. 500
(entrance Kodaňská Str.), 101 00 Praha 10-Vršovice

24th September, 2012 | €RSJ 2012 Workshop:
Financial Management and Economics of Health and Pension Plan Systems
The Expert Guarantor of the Workshop: **Ing. Karel Havlíček, Ph.D., MBA**

25th September, 2012 | The XV. International Scientific Conference
Human Capital and Investment in Education: Results, Problems
and Opportunities of Education, Health Care and Pension System Reform
The Expert Guarantor of the Conference: **doc. Radim Valenčík, CSc.**

Binding Application

You can enroll to the Conference on-line at www.vsfs.cz/humancapital
till 15. 9. 2012.

Contact person: Irena Fozikošová (irena.fozikosova@vsfs.cz)

Bankovní akademie, a. s., Vlkova 12, 130 00 Praha 3.

The Conference proceedings will be published. The participation at the Conference
is free for enrolled applicants.

Program

Monday 24th September

08:30–09:30 Registration
09:30–10:00 Welcome and Opening
10:00–11:30 Plenary Session
11:30–12:00 Coffee break
12:00–13:30 Working Session
13:30–15:00 Lunch
15:00–16:00 Working Session
16:30–17:00 Coffee Break & Meet the editors
17:00–18:30 Working Session
19:30 Dinner on Boat

Tuesday 25th September

09:00–09:30 Registration
09:30–10:30 Welcome and Opening
10:00–11:30 Plenary Session
11:00–12:00 Coffee Break
12:00–13:30 Parallel Sessions
13:30–15:00 Lunch
15:00–16:30 Parallel Sessions
16:30–17:00 Coffee Break
17:00–18:30 Parallel Sessions

Program 24. 9. 2012

Speakers

- **ASHOK Thomas** / *University of Pisa, Italy*
- **LUKA Spataro** / *University of Pisa, Italy*
- **NANDITHA Mathew** / *University of Pisa, Italy*
- **BAYAR Yilmaz** / *Karablik University, Turkey*
- **BUDINSKY Petr** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **HAVLICEK Karel** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **JINDŘICHOVSKÁ Irena** / *University of Economics and Management, Czech Republic*
- **FUNKOVÁ Ivana** / *University of Economics and Management, Czech Republic*
- **KURACH Radosław** / *Wroclaw University of Economics, Poland*
- **MERTL Jan** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **PELAGIDIS Theodore** / *University of Piraeus, Greece*
- **REGŐS Gábor** / *Corvinus University of Budapest, Hungary*
- **SOTIRIS Theodoropoulos** / *University of Piraeus, Greece*
- **THALASSINOS Eleftherios** / *University of Piraeus, Panteion University, Greece*

- **LIAPIS Konstantinos** / *University of Piraeus, Panteion University, Greece*
- **VOSTATEK Jaroslav** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **ZAMAN Constantin** | *Centre d'Economie de la Sorbonne, Danubius University, Romania*
- **NUTA Alina** | *Centre d'Economie de la Sorbonne, Danubius University, Romania*

Program 25. 9. 2012

Speakers

- **BAYAR Yilmaz** / *Karabuk University, Turkey*
- **BERCU Ana-Maria** / *Alexandru Ioan Cuza Univesity, Romania*
- **BOUTAYEBA Faiçal** / *Saida University, Algeria*
- **BENHABIB Abderrezak** / *Tlemcen University, Algeria*
- **BUSIKOVA Alena** | *Vysoká škola manažmentu, CityUniversity of Seattle, Slovakia*
- **CODINA José N. Barragán** / *Autonoummus University of Nuevo Leon, Mexico*
- **ELMI Zahra (Mila)** / *Mazandaran University, Babolsar, Iran*
- **ROOSTAEI Kheizaran** / *Mazandaran University, Babolsar, Iran*
- **JINDRICHOVSKA Irena** / *University of Economics and Management, Czech Republic*
- **MEISSNER Gabriele** / *Anglo American University, Czech Republic*
- **KOSTAKOĞLU Sultan Fatih** / *Anadolu Universit, Turkey*
- **KRASNOMOVETS Viktoriya** / *Cherkassy State University, Ukraine*
- **MARŠIKOVÁ Kateřina** | *Technická Universita Liberec, Czech Republic*
- **MATEJŮ Petr** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **SMITH Michael** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **MATEJŮ Petr** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **MÜNICH Daniel** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **STRAKOVÁ Jana** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **SMITH Michael** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **MERTLOVA Libuse** | *Vysoká škola polytechnická Jihlava, Czech Republic*
- **MIHOLA Jiří** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **MOŠNJAGOM Valerijom** | *Kisiev, Moldova*
- **NUȚĂ Alina** | *Danubius University of Galați, Romania*
- **NUȚĂ Florian** | *Danubius University of Galați, Romania*
- **GHEORGHE Ștefan** | *Danubius University of Galați, Romania*
- **SMITH Michael L.** / *CERGE, Czech Republic*
- **TSAI Shu-Ling** / *CERGE, Czech Republic*
- **THALASSINOS El** / *University of Piraeus, Greece*
- **LIAPIS Konstantinos** / *Panteion University, Greece*
- **MURATOĞLU Yusuf** / *Gazi University, Turkey*
- **UGURLU Erginbay** / *Hitit University, Turkey*
- **TURNBULL Andrew** / *Robert Gordon University, UK*
- **EICKHOFF Matthias** / *Mainz University, Germany*
- **WAWROSZ Petr** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **OTÁHAL Tomáš** / *University of Finance and Administration, Czech Republic*
- **ZAMAN Constantin** | *CES (Centre d'Economie de la Sorbonne), France*
- **ZAVAKOU Alkistis** / *European University Institute, Italy*

Detailed information: <http://www.vsfs.cz/humancapital/>

2. Hlavní materiály

Teologická dimenze studia sociální práce v kontextu vývoje českého sociálního školství

Jaroslav Šetek

Práce s lidmi, zejména při řešení tíživých životních situací, je do značné míry spojena s náboženskými aspekty. Důsledkem čtyř desetiletí omezování náboženských svobod není pochopení víry jako motivace pro sociální práci každému jedinci dostatečně srozumitelné. Pro křesťana je víra právě tím, co dává jeho práci ten nejhlubší smysl. Proto k práci teologů patří také společenskovešdní reflexe křesťanský motivované služby člověku. Ukazuje se, že křesťanský vědecký svět začíná klást důraz na propojenost teologických vědomostí a vědomostí ze sociálních oborů. To je jedním z důvodů rozvoje studijního oboru sociální a charitativní práce v rámci teologického vzdělávání na vyšších odborných školách a fakultách.

Úvod

Obor sociální práce není pro teologickou dimenzi žádnou novinou. Jeho tradice přesahuje sto let a lze ji datovat rokem 1904, kdy na teologické fakultě v německém Paderbonu se zásluhou profesora Wilhelma Lieseho začala rozvíjet reflexe charitativně-diaconického angažmá křesťanů. Jedním z hlavních impulsů pro toto angažmá bylo vydání první sociální encykliky papežem Lvem XIII. dne 15. května 1891 - Rerum novarum. [1] V západních zemích trend této výuky akceleroval od poloviny minulého století, a to ve dvou etapách - první při rozvoji ekumenického hnutí v rámci Světové rady církví po roce 1948, druhá v rámci vývoje teologie po II. vatikánském koncilu.

Rozvoj výuky sociální práce na teologických fakultách u nás i v zahraničí je také determinován poptávkou po studijních oborech. Zatímco o studia teologie počet zájemců stagnuje, naopak o obor sociální práce značně roste. Na příkladu teologických fakult v Německu a Rakousku se proto pro studia tohoto oboru upřednostňují zájemci s praxí nebo dobrovolnickou činností v sociálních institucích u církevních a ostatních neziskových organizací.

Vývoj sociálního školství po vzniku samostatného Československa

a) Poptávka po kvalifikovaných sociálních pracovnících u charitativních a humanitárních organizací

V roce 1917 vznikla z podnětu spisovatelky Růženy Svobodové charitativní organizace České srdce. Jejím cílem bylo zmírnit chudobu, kterou přinesla válečná léta. České srdce se svou sociální prací a charitativní činností orientovalo zejména na děti z měst, která byla oproti venkovu více vyhladověna. Charitativní činnost a rozvoj sociální práce této organizace pokračoval i po vzniku samostatného Československa.

Při vzniku Československa také členové Vlasteneckého pomocného spolku pro Království české (založen 5. září 1868) a další sociální pracovníci chtěli pokračovat v rozvoji humanitární a charitativní činnosti i v podmínkách nové republiky. Za tímto účelem se 1. února 1919 v Praze schází přípravný výbor Československého Červeného kříže (ČČK) a vysílá k prezidentovi republiky T.G. Masarykovi delegaci s žádostí o vyslovení souhlasu se zřízením národní společnosti Červeného kříže. [2] T. G. Masaryk, téměř obratem, dne 6. února 1919 žádosti vyhovuje. Proto je tento den považován za oficiální datum vzniku ČČK. Alice Masaryková se stala jeho první předsedkyní. Významným spoluzakladatelem ČČK a místopředsedou byl Emanuel Voska¹. [3] V období po svém vzniku se ČČK zaměřoval na pomoc obětem 1. světové války, pomáhal s kontakty rodin se zajatci a podílel se na protiepidemických opatřeních. Po celé meziválečné období se ČČK

¹ Emanuel Voska (1875 – 1960) je dnes spíše známý jako významná osobnost v dějinách kontrarozvědného a rozvědného zpravodajství. Touto činností významně přispěl ke vzniku samostatné Československé republiky a podílel se rovněž na protinacistickém odboji. Téměř neznámý je v dějinách českého sociálního učení, a to nejen jako spoluzakladatel Československého červeného kříže v roce 1919 a mecenáš. Projevy jeho sociálního myšlení (zejména v sociálně-pracovním zákonodárství) se již v jeho mladém věku staly předmětem pozornosti tehdejších policejních úřadů Rakousko-Uherské monarchie a důvodem jeho emigrace do Spojených států amerických. V 30. letech organizoval pomoc pro německé uprchlíky před nacismem, a někteří uprchlíci byli ubytováni v bývalém hotelu Ritz, který E. Voska postavil ze svých prostředků v polovině 20. let a následně jej daroval jako legionářům pro účely rekreačního zařízení.

zaměřoval na rozvoj sociální infrastruktury. Budoval „zdravotní ústavy a dětské prázdninové osady, zřizoval poradny pro matky s dětmi, ambulatoria, jesle, útulky rodiček, sirotčince, žákovské domovy, útulky pro starce, apod.“ [4] Významná část činnosti ČČK byla zaměřena na vzdělávání ošetřovatelů pro nemocniční službu a dobrovolných zdravotníků tzv. samaritánů. Samozřejmě se stala také charitativní činnost v zaostalých regionech tehdejšího Československa - zejména na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.

Za doby předsednictví A. Masarykové vybudoval ČČK řadu nemocnic a zdravotních ústavů, vyškolil stovky odborných ošetřovatelek, vytvořil celostátní síť záchranné služby a pod svá křídla zahrnul organizaci Dorostu Červeného kříže, která patřila do kategorie nejvýznačnějších kolektivních organizací dětí a mládeže v období první republiky. Mimo to náleží A. Masarykové zásluhy za organizování pomocných humanitárních akcí pro ruské občany prchající po říjnové revoluci do blízkého zahraničí, jakož i pro Rusy a Ukrajince, které přímo na sovětském území během 20. let trápil hladomor způsobený katastrofickou hospodářskou politikou bolševického Ruska.

Z podnětu ČČK vznikla v roce 1919 Masarykova liga proti tuberkulóze. Jejími zakladateli byli lékaři František Zahradnický², František Hamza³ a Božena Kuklová – Štúrová.⁴ Významným mecenášem ligy se stal prezident T. G. Masaryk a A. Masaryková se stala její předsedkyní.

Na popud A. Masarykové založila v roce 1921 Marie Záhořová českou pobočku organizace pro mladé [křesťanské ženy YWCA](#) (*Young Women's Christian Association* - Křesťanské sdružení mladých žen) a stala se její předsedkyní (místopředsedkyní byla Hana Benešová⁵). A. Masaryková se s tímto hnutím seznámila během svého pobytu ve Spojených státech amerických a popud oslovit M. Záhořovou k těmto aktivitám vycházel z rodinných z rodinných tradic. M. Záhořová byla vnučkou významné české spisovatelky Boženy Němcové, která se ve svých dílech vlastenecky orientovala na sociální otázky tehdejší společnosti. Její otec Karel Němec byl rovněž významný vlastenec a pedagog v oboru zemědělského školství (zejména botaniky a zahradnictví). V době [první světové války](#) převzala Marie od své matky Anny Marie Němcové vedení spolku [Záchrana](#), který poskytoval pomoc a ochranu učnicím, dělnicím, služebným, studentkám i nezaměstnaným.

Od roku 1919 zahájila svoji činnost v tehdejšímu Československu křesťanská organizace s polovojenskou strukturou Armáda spásy⁶, zahrnující duchovní i sociální práci pro potřebné. Iničiátorem příchodu Armády spásy do tehdejšího Československa byla rovněž A. Masaryková.

b) Přínos Alice Masarykové pro rozvoj sociálního školství

Za průkopnici české sociální práce a významnou osobnost v dějinách českého sociálního školství lze považovat Alici Masarykovou. Inspirovaly ji k tomu zejména zahraniční poznatky, včetně sociálně-ekonomické dopady I. světové války a rozpadu Rakousko-Uherské monarchie.[5]

U A. Masarykové začala orientace na sociální práci a charitativní činnost pravděpodobně při jejím zahraničním pobytu ve Spojených státech amerických, a to v období let 1904 – 1905, která strávila v městě Lake u Chicaga, kde studovala americké sociální poměry a učila se od místních průkopníků moderním metodám sociální práce. Poznávala zde život českých menšin. Pořádala přednášky, účastnila se schůzí Ženského klubu a organizovala Úklidový klub, který vedl děti a mládež k údržbě zanedbaných oblastí. V létě 1915 pracovala jako ošetřovatelka v karanténě v Pardubicích, kde pečovala o zraněné vojáky. [5] Na podzim roku 1915

² František Zahradnický (1867-1930) – lékař oboru chirurgie, na sklonku života jmenován profesorem tohoto oboru. Byl také neúnavným a významným propagátorem všeobecné zdravotní péče.

³ František Hamza (1868 – 1930) – lékař, spisovatel český vlastenec, v dnešní době spíše známý jako zakladatel Hamzovy dětské léčebny v Luži (určena pro rehabilitaci pohybových poruch ortopedického a neurologického charakteru). Za I. světové války byl účastníkem protirakouského odboje, po vzniku samostatného Československa, v roce 1919 stal sekčním šéfem ministerstva zdravotnictví a tělesné výchovy, kde podnítil zřízení několika nových tuberkulózních sanatorií a studentských zdravotních ústavů v [Praze](#) a [Brně](#). Po odchodu z ministerstva v roce 1922 přijal místo mimořádného profesora na nově vzniklé fakultě sociálního lékařství na [Masarykově univerzitě](#) v [Brně](#) a pokračoval zde ve své práci [profesora](#) do konce života.

⁴ Božena Kuklová – Štúrová (1893 – 1977) – významná lékařka a žena v univerzitním školství. Po roce 1918 odešla do Bratislavy a účastnila se založení lékařské fakulty na tamní univerzitě. Po sňatku s PhDr. Svätoplukom Štúrom spojila natrvalo svůj život se Slovenskem. Na studijních cestách v Paříži, Berlíně, Amsterdamu, Londýně a Kodani získává cenné poznatky v oblasti mikrobiologie a po návratu buduje v Bratislavě mikrobiologickou laboratoř. Hlavním zájmem je však studium a léčba tuberkulózy. V roce 1928 se Božena Kuklová-Štúrová habitovala na docentku a v roce 1934 se stala první československou univerzitní profesorkou.

⁵ Hana Benešová (1885 – 1974) – rozená Anna Vlčková Po zasnoubení s E. Benešem (druhý československý prezident po T. G. Masarykovi) v květnu 1906 si Anna změnila jméno na Hana, protože jméno Anna prý E. Benešovi připomínala zklamanou lásku z mládí.

⁶ Datovat počátky Armády spásy lze v roce 1865. Tehdy britský metodistický kazatel William Booth (1829 – 1912) založil křesťanské hnutí nazvané „Misie Východního Londýna“ a později jako „Křesťanská misie“ s vojenskou strukturou a vedením pro boj s chudobou a neřestmi. V roce 1878 změnila tato organizace název na Armádu spásy a během desetiletí se rozšířila mimo prostor Velké Británie. V Československu přechkala obtížné období nacistické okupace z let 1939 – 1945, její činnost byla zastavena komunistickým totalitním režimem v roce 1950.

působila jako pedagog na dívčím lyceu a společně s Hanou Benešovou (manželka druhého československého prezidenta E. Beneše) se také podílela na organizování sociální a zdravotnické služby. Zároveň spolupracovala s Annou Berkovcovou⁷ na rozvoji sociálního školství v tehdejší Československu. V roce 1918 založila A. Masaryková první Vyšší školu sociální práce, jejíž ředitelkou se stala výše zmíněná A. Berkovcová. Původně škola připravovala v jednorocním studiu [sociální pracovníce](#) i pro práci terénních sociálních služeb. Postupně ji také absolvovala řada diplomovaných sester, které začaly samostatně pracovat v lidových a od roku 1929 v Ošetrovatelské a zdravotní službě v rodinách. Stály dobře připraveny pro ošetřování i sociální a výchovnou práci v čele poraden, návštěvní služby a dalších terénních služeb, které zřizoval především ČČK.

Již v roce 1920 nastupovali první absolventi zmíněné Vyšší školy sociální práce do profese sociálního pracovníka. Vznik této profese v tehdejší Československu se tedy datuje tímto letopočtem. Z tohoto důvodu se jedná o poměrně mladou profesi. Následně - v roce 1921 byla ustanovena první Společnost sociálních pracovníků⁸.

V roce 1925 byla založena Škola pro sociálně zdravotní péči v Turčianském Martině v roce 1927 Sociální škola v Brně, v roce 1933 byla zřízena při Veřejné odborné škole pro ženská povolání v Hořicích Dvouletá vyšší škola ke vzdělávání sociálních pracovníků. V roce 1930 vydala vláda usnesení ke zřízení Masarykovy státní školy zdravotní a sociální péče pro výchovu sociálně zdravotních pracovníků, škola zahájila činnost v roce 1935.

c) Otázka nejasného náboženského konceptu sociální práce A. Masarykové

Stejně jako její rodiče také A. Masaryková náležela v době rakouské monarchie k reformované církvi, jejíž nástupkyní se v Československu stala Českobratrská církev evangelická (ČCE). Na rozdíl od své matky Charlotty, která z církve pro nesouhlas s jejím konzervativním stylem teologického myšlení v roce 1903 nakonec vystoupila, zůstala Alice po celý život formální členkou svého náboženského uskupení. V něm také navázala úzké kontakty s ThDr. Josefem Luklem Hromádkou, s nímž dokonce vedla v době svého pedagogického působení v Českých Budějovicích (v letech 1906 – 1910) biblické hodiny pro mladé evangelíky. Přestože do jejího života nedílně zasahovali příslušníci jiných protestantských církví, zůstala až do smrti členkou ČCE. Kvůli svým četným a takřka ekumenickým kontaktům s mnoha duchovními různých konfesí se svému okolí jevila vždy jako osoba „nábožensky“ málo čitelná. Na rozdíl od svého otce T. G. Masaryka si cenila i nekřesťanských náboženství – zvláště buddhismu. Ve svém myšlení byla velmi samostatná, jak dokazují úryvky z její korespondence i prvorepublikových projevů, kde se často vyjadřuje v náboženských obrazech jen málo připomínajících ortodoxní protestantské pojetí. Nepochybně právě tato myšlenková samostatnost, již provázela neustálá snaha po žitém – „aplikovaném křesťanství“, které mělo být více než pasivní účastí na bohoslužbách projevováno konkrétními skutky, nakonec vedla k mylnému dojmu, že dcera prezidenta Masaryka není členkou žádné tradiční církve a nejspíše přináleží k unitářům.

Z výše uvedených důvodů – zejména z ekumenické orientace A. Masarykové se lze domnívat, proč tedy nebyla iniciátorkou výuky sociální práce a charitativní činnosti na českých teologických fakultách v období první republiky. Tehdejší studijní programy teologických fakult neměly sebemenší ekumenický základ, který by byl potřebný pro výuku oboru sociální práce. Navíc výuka sociální a ošetrovatelské práce nebyla prioritou vysokoškolského studia, patřila podle tehdejších standardů do působnosti středního a vyššího odborného školství.

Vývoj sociálního školství po roce 1945

Vysokoškolské vzdělávání sociálních pracovníků bylo v Československu zahájeno v roce 1946 na sociálních fakultách Vysoké školy politické a sociální v Praze a v Brně. Vědecký výzkum pro oblast sociální práce byl prováděn na sociálních klinikách v Praze, které byly teoretickým vědeckým pracovištěm sociální fakulty a ministerstva práce a sociální péče. V průběhu 50. let byly tyto školy a sociální kliniky zrušeny, v roce 1953 bylo zrušeno také původní ministerstvo práce a sociální péče. [6]

Omezení sociálního školství vycházelo z předpokladu, že celospolečenská sociálně politická opatření vyřeší veškeré sociální problémy. Odborná příprava sociálních pracovníků byla tak zajišťována na středoškolské

⁷ Anna Berkovcová (1881 – 1960) – významná osobnost v dějinách českého sociálního a ženského školství, zakladatelka českého dívčího skautingu. Vystudovala filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V době studií bydlela v rodině spisovatelky Karoliny Světlé. Vedle studií filozofie se věnovala přírodním vědám, zejména botanickým. Působila jako pedagog na dívčím lyceu v Chrudimi, následně na soukromém lyceu v Praze. Po válce se stala ředitelkou ženské školy sociální péče. V roce 1920 odjela do USA, aby tam studovala poměry našich vystěhovalců. Účastnila se kursů pro dívčí vzdělání v zahradnictví poblíž Philadelphie. Zpět do vlasti se vracela přes Kanadu a Anglii, kde se zajímala o dívčí zahradnické školy. Zasloužila se o založení dívčí zahradnické školy v Praze a roku 1923 se stala její ředitelkou. Napsala Rostlinopis pro dívčí střední školy.

⁸ V důsledku 2. světové války byla Společnost nucena ukončit svoji činnost. Tato byla opět obnovena po válce. V roce 1950 byla činnost Společnosti ukončena v důsledku politických změn. Obnovena byla až v roce 1990.

úrovni. Pro vzdělávání sociálních pracovníků bylo otevřeno několik typů škol, většinou čtyřletých. Jednalo se zejména o sociálně zdravotní a sociálně pedagogické. Postupně se z nich však vyčlenily samostatné školy buď zdravotní nebo pedagogické. Pro přípravu sociálních pracovníků zůstala jako jediný typ studia střední škola sociálně právní se sídlem v Praze, v Brně a v Ostravě. Zcela odlišná situace byla na Slovensku. Tam byla příprava sociálních pracovníků při některých středních ekonomických školách (např. v Bratislavě, v Rožnavě, v Dolním Kubíně), kdy byla jedna třída orientována na sociální práci. Tímto studijním programem bylo slovenské sociální školství orientováno jednoznačně na sociální práci v administrativní činnosti, tj. přiznávání a výplata sociálních dávek. Chyběla orientace na poskytování sociálních služeb, ve výuce byla absence významných předmětů pro všestranné vzdělání sociálních pracovníků, tj. somatologie, gerontologie, geriatry, thanatologie apod..

Od poloviny 50. let byla odborná příprava sociálních pracovníků tak zajišťována na středoškolské úrovni. Snad jedinou výjimkou byla studia na Vojenské politické akademii Klementa Gottwalda (do roku 1970 se sídlem v Praze, následně v Bratislavě), která jako vojenská vysoká politická škola pod vlivem sovětlologie připravovala vojáky z povolání pro výkon politicko-stranických funkcí a sociálních pracovníků v ozbrojených silách. Avšak oblast sociální práce byla u těchto funkcionářů pouze minimální a okrajovou záležitostí (neodpovídala patřičným standardům moderního typu sociální práce), neboť hlavní funkční náplní byla ideologická osvětová výchova podle vzoru armády Sovětského svazu a ostatních členských států tehdejší Varšavské smlouvy. Studijní program dokonce ani neobsahoval výuku základních standardů pro sociální práci, která byla náplní studia již středních škol se sociálním zaměřením. Z ideologických důvodů nemohl ani studijní program Vojenské politické akademie obsahovat výuku předmětů, které jsou nosnými pilíři pro přípravu sociálních pracovníků.

Degradace sociálního a teologického školství v období komunistické nadvlády

Formování a postupné zdokonalování metod sociální práce je spjata s činností jednotlivých institucí péče a člověka a především sociálním školstvím. To však bylo po čtyři desetiletí z ideologických důvodů důsledkem komunistické nadvlády v tehdejší Československu značně omezeno. Východiskem k tomu byla celospolečenská sociálně politická opatření, která vyřeší všechny sociální problémy. Sociální oblast se stala výhradní doménou státu. Církev mohly vykonávat sociální a charitativní činnost pouze v omezené míře a jedině v rámci církve (např. domovy důchodců pro řeholníky, řeholnice a kněze v katolické církvi, křesťanská služba jako dobrovolná pomoc potřebným ve sborech Českobratrské církve evangelické). Z tohoto důvodu výchova sociálních pracovníků zůstala pouze na úrovni středoškolské.

Mnohem více než sociální školství byla omezena vzdělávací činnost teologických (bohosloveckých) fakult, která byla od roku 1950 značně zredukovaná a pod striktním dozorem státu vyčleněna z univerzitního systému církvím. Za účelem odradit zájemce o studia stát vytvářel značné překážky (např. omezení akademických práv studentů apod.). Přestože studia byla určena pouze pro budoucí poslání duchovního, naskytly se od 70. let některé ojedinělé výjimky pro přijetí „laických“ studentů. Ti se přijímali zejména pro budoucí profesi sociálních pracovníků v institucích zřizovaných v rámci církve.

Orientace sociálního školství po roce 1989

Důsledkem rozsáhlých změn na přelomu 80. a 90. let minulého století se naskytla celá řada nových sociálních problémů, jejichž řešení vyžaduje odborné kvalifikační předpoklady. Tyto změny si vyžádaly i zcela vyšší standardy pro profesi sociálních pracovníků.

Za profesionální sociální pracovníky jsou považováni pouze ti, kteří jsou držiteli diplomu v oboru sociální práce. Z tohoto důvodu jsou stanoveny i minimální standardy pro výukové programy na vyšších odborných a vysokých školách. Standardy vychází ze stanov Asociace vzdělavatelů v sociální práci⁹, jejímž dlouhodobým cílem je zkvalitňovat vzdělávání v sociální práci a přispívat tím ke zdokonalování nabídky a výkonu služeb sociální práce v České republice. [6] Její stanovby byly vypracovány za účasti zástupců zaměstnavatelů sociálních pracovníků, Společnosti sociálních pracovníků České republiky, kateder vzdělávajících sociální pracovníky na filozofických fakultách Univerzity Karlovy, Masarykovy Univerzity a Univerzity Palackého, tehdejších sociálně právních akademií a představitelů škol sociální práce z Holandska, Velké Británie a Spojených států amerických v letech 1991 až 1993. Asociace akceptovala tento minimální standard po svém

⁹Asociace vzdělavatelů v sociální práci je dobrovolné sdružení právních subjektů vyšších odborných a vysokých škol nebo jejich částí, které nabízejí vzdělání v sociální práci na území České republiky, případně poskytovatelů dalšího vzdělávání v sociální práci. Asociace je členem Evropské asociace škol v sociální práci European Association of Schools of Social Work.

založení v roce 1993. Minimální standardy jsou tvořeny následujícími disciplínami: Filosofie a etika, Sociologie, Psychologie, Teorie a metody sociální práce, Praxe v terénu, supervize odborné praxe, Metody a techniky sociálního výzkumu, Právní teorie a praxe, Sociální politika, Sociální patologie, Problematika etnických a menšinových skupin, Zdraví a nemoc.

Výuka k sociální práci v rámci teologických studií

a) Filozofická východiska a orientace doktrín katolické církve k sociální práci a charitě

Datovat počátky orientace katolické církve na sociální otázky lze již v období scholastiky¹⁰, a to především u Tomáše Akvinského. O počátku katolické sociální nauky lze mluvit až v 90. letech 19. století. Výraz "sociální nauka" pochází od papeže Pia XI., čímž označuje nauku týkající se sociálně významných témat. [7] V roce 1891 vychází encyklika papeže Lva XIII. *Rerum novarum*. [8] Jsou zde rozebírány aktuální společenské problémy, v tomto časovém období to byla především dělnická otázka. [9] Vydáním encykliky *Rerum novarum* tak byl dán počátek pro vývoj sociálně-etické teorie.

Základ katolické sociální nauky tvoří sociální encykliky vydané v období 1891 až 1991. [8] Církevní sociální nauku pak lze chápat jako katolickou sociální nauku založenou na poznatcích z ekonomické, humanitní oblasti a zvláště ze sociologie. „*Jedná se zpravidla o spojení morální teologie a sociální filozofie, přičemž sociální nauka je od svého vzniku svázána s křesťanskou antropologií nebo dokonce tvoří její organickou součást.*“ [10] Ke konci 19. století docházelo k spojování sociální nauky církve s křesťanskou praxí, protože v ní byly uvedeny pokyny, čím se katoličtí věřící mají řídit v sociální oblasti. Sociální encykliky měly vliv také na sociálně-politické jednání. Avšak až za důležitý přínos pro sociální nauku je považováno učení II. vatikánského koncilu (1962-1965) a sociální okružní listy tzv. koncilních papežů, především Jana XXIII., který vydal encykliku *Mater et magistra* (1961) a *Pacem in terris* (1963). [8]

V šedesátých letech 20. století došlo ke změnám v sociálním učení. Klád se důraz na zkušenost, na respektování sociálních proměn v tehdejší světě. Další významný podíl na vytváření sociální nauky katolické církve měl papež Jan Pavel II.¹¹ se svými třemi okružními listy (encykliky: *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis*, *Centesimus annus*). [8]

V duchu sociálního učení Jana Pavla II. a Benedikta XVI.¹² vydala Papežská rada pro spravedlnost a mír souhrn dokumentů *Kompendium sociální nauky církve* jako celistvé zpracování katolického sociálního učení. Dimenze slova "sociální" je v rámci *Kompendia* značně rozsáhlá, týká se všech aktuálních problémů světové populace (pojetí slova sociální jako společenský, ale i jako tíživý potřebující výraznou pozornost). [11] Hlavní odkaz *Kompendia* spočívá v důrazu na službu občanské společnosti, ke které jsou zavázáni taktéž křesťané. *Kompendium* potvrzuje, že křesťanská víra není soukromou záležitostí jedinců. Přestavuje dimenzi, kterou lze spatřovat v dílech prospěšných celosvětovému společenství, tj. že člověk má přednost před jakýmkoli politickým, nebo ekonomickým cíli. Historie učí, že svoboda a důstojnost člověka jsou do značné míry závislé na uspořádání hospodářského a sociálního systému, kterým se rozumí soubor rámcových podmínek, v nichž se uskutečňuje hospodářský proces a sociální pohyby. Lze přitom konstatovat, že většinou neprávem se katolickým etikům hospodářství dřívějších staletí vyčítá "statičnost" jejich učení, neboť chtěli každému zajistit takové místo v sociálním a ekonomickém systému, které bylo dáno jejich původem a stavem.

b) Významné katolické osobnosti - světci pro sociální práci a charitu

Mezi svatými katolické církve lze najít řadu významných osobností, které opravdovost svoji víry stvrdily právě službou potřebným. K takovýmto osobnostem se řadí zejména sv. Vincenc de Paul¹³, sv. Don Bosco¹⁴, z novověkých osobností Matka Tereza.¹⁵ Z českých dějin se jedná zejména o sv. Anežku¹⁶ a sv. Zdislavu¹⁷.

¹⁰ Odkazuje ke specifickému způsobu filozofického myšlení, jednak k epoše středověké filosofie, která bývá vymezována 11. – 15. stoletím, kdy byla scholastická filosofie rozvíjena zejména na univerzitách západní Evropy.

¹¹ Jan P. avel II. (1920 – 2005) byl polský katolický duchovní, pomocný biskup (1958-1963) a arcibiskup (1963 až 1978) krakovský, od roku 1967 kardinál a od 16. října 1978 až do své smrti papež.

¹² Benedikt XVI. (nar. 1927) - vlastním jménem Joseph Ratzinger na papežský stolec nastoupil po Janu Pavlu II v roce 2005. Dříve působil jako významný univerzitní teolog, následně arcibiskup Mnichova a Freisingu (1963–1978). Kardinálem byl jmenován 27. června 1977. V roce 1981 byl pak papežem Janem Pavlem II. postaven do čela Kongregace pro nauku víry jako její prefekt, byl mu taktéž udělen čestný titul kardinál-biskupa Velletri. Roku 1998 byl zvolen viceděkanem kolegia kardinálů a poté 30. listopadu 2002 děkanem, čímž se stal taktéž kardinál-biskupem ostijské diecéze.

¹³ Vincenc de Paul (1576 - 1660) je považován za zakladatele organizované charity. Jeho dílo a jeho charisma žijí v nesčetných mužích a ženách, kteří jako lazariisté a milosrdné sestry, jako i členové různých vincentinských společenství nebo charitativních sdružení přijímají lidi v jejich nouzi. Byl prohlášen za patrona všech katolických charitativních sdružení.

¹⁴ Don Bosco (1815 – 1888) vlastním jménem Giovanni Melchiorre Bosco - italský katolický kněz, světec, vychovatel, zakladatel a první hlava Salesiánů Dona Bosca. V roce 1989 byl Janem Pavlem II. prohlášen za *Oice a učitele mládeže*.

c) Významné osobnosti reformních církví v sociální práci a charitě

Stejně jako u katolické církve, lze i u reformních protestantských církví spatřovat významné osobnosti, které výrazně ovlivnily dimenzi sociálního školství. K těmto osobám se řadí Jana Milíče z Kroměříže¹⁸, Albert Schweitzer¹⁹ a Přemysl Pitter.²⁰

d) Sociální práce a charitativní činnosti Církve československé (husitské)

Církev československá jako reformní katolická církev byla vyhlášena 8. ledna 1920, v roce 1971 přejmenována na Církev československou husitskou. Její nauka vychází z části české katolické moderny vedené Karlem Farským a dalšími katolickými duchovními, kteří se na přelomu 1919 a 1920 odštěpili od římskokatolické církve. Od počátku svého vzniku byla sociální práce této církve realizována v rámci Ústředí sesterského sdružení žen, v roce 1924 bylo zřízeno Ústředí sociální práce, které bylo v roce 1933 ustanoveno výnosem ministerstva vnitra jako samostatný a nezávislý spolek. První předsedkyní se stala Aurelie Procházková a tajemnicí Berta Mildová, která se v roce 1931 po smrti A. Procházkové následovala v předsednictví spolku. Sociální práce byla v tomto období orientována prioritně na děti a mládež, v roce 1937 byl vybudován první dětský domov v Jílovém u Prahy „Dětský domov Dr. Karla Farského“ (pojmenován po prvním patriarchovi). S blížící se ohniskem II. světové války se sociální práce orientovala na pomoc uprchlíkům ze Sudet, např. projekt prvního modelu chráněné dílny v Praze – Michli, kde byli zaměstnáni jednak uprchlí tkalci ze Sudet a tělesně postižení. Za okupace se připravoval projekt vzdělávací projekt dvouleté ošetrovatelské školy. K realizaci tohoto vzdělávacího projektu již nedošlo.

Studijní programy sociální práce v rámci vyšších odborných teologických škol

V současnosti působí v České republice řada církevních škol, které připravují své studenty na práci v sociální oblasti, dávají jim vědomosti z moderních vědeckých oborů, které souvisí se sociální prací a zároveň i teologické vědomosti. Jsou to školy různých církví, Římsko katolické církvi např. Jabok²¹ v Praze, Caritas²² v Olomouci v Českobratrské církvi evangelické - Vyšší odborná škola sociálně právní – Evangelická akademie v Praze a v Brně, u Baptistů Vyšší odborná škola sociální a teologická – Dorkas (založena v roce 1991)

¹⁵ Matka Tereza (1910 – 1987) byla katolická řeholnice, misionářka a humanitární pracovnice, zakladatelka kongregace Misionářek milosrdenství. Za své humanitární dílo získala řadu ocenění: vůbec první nositelka Templetonovy ceny (1973), Nobelovy ceny míru (1979), britský Řád Za zásluhy (1983) a nejvyššího indického civilního vyznamenání Bharat Ratna (1980). V roce 2003 byla papežem Janem Pavlem II. prohlášena za blahoslavenou.

¹⁶ Sv. Anežka (nar. mezi roky 1205 a 1211 – 1282) - narodila se jako česká princezna, nejmladší dcera českého krále Přemysla Otakara I. a královny Konstancie Uherské. Patřila k nejvýznamnějším představitelkám panovnické dynastie Přemyslovců. Působila jako řeholnice – abatyše kláštera Na Františku, ale byla také výraznou osobností politického, kulturního a společenského života. 12. listopadu 1989 ji papež Jan Pavel II. svatořečil.

¹⁷ Sv. Zdislava (asi 1220 – 1252) byla česká šlechtična a zakladatelka špitálu. V roce 1907 byla prohlášena za blahoslavenou a roku 1995 papežem Janem Pavlem II. za svatou. Její jméno je spojováno s dominikánskými kláštery v Turnově a v Jablonném v Podještědí, zde zároveň se špitálem; její přímá péče o nemocné právě v Jablonném však není spolehlivě doložena.

¹⁸ Jan Milíč z Kroměříže (nar. mezi 1320 a 1325, - 1374) Je považován za duchovního otce české reformace, neboť přispěl výrazným dílem k přípravě její základny, a to zejména v češtině srozumitelných kázáních prostým lidem s důrazem na zvěstování Božího slova, sociální spravedlnosti, požadavků na nápravu církve i příkladem vlastního života žitého podle ideálů evangelia, přispěl Milíč s českou reformací. Zároveň se J. Milíč vedle vlastní kazatelské činnosti věnoval také pedagogické činnosti a sociálně-charitativní práci. Zasloužil se o vzdělávání dalších kazatelů a založil v Praze kazatelskou školu. Počátkem roku 1372 zakládá Jan Milíč z Kroměříže v místě dnešního kostela sv. Bartoloměje kapli sv. Maří Magdaleny. Původně tu stávaly tzv. Benátky, domky prostitutek, které byly právě díky apelaci J. Milíče u Karla IV. zbořeny. Pro kající se nevěstky tu nechal postavit útulek zvaný Jeruzalém. V téměř roce vznikl z jeho iniciativy na Starém Městě azylový dům - nazvaný Jeruzalém, kde dostávali novou šanci na začlenění do normálního života bývalé prostitutky, což pro mnoho desítek žen byl Jeruzalém místem nového narození.

¹⁹ Albert Schweitzer (1875 -1965) byl francouzský protestantský teolog, misionář, filosof, etik, varhanní virtuóz, lékař a mecenáš. Tento protestantský teolog se důsledně rozhodl ke změně svého života. Začal studovat medicínu a to na stejné univerzitě, kde působil jako docent teologie. Po ukončení studia medicíny bylo jisté, jaké je jeho rozhodnutí pro změnu života. Tehdy odcestoval jako misionář z Evropy do Afriky a z vlastních prostředků založil nemocnici. Ta byla financována jednak z darů, jednak z prostředků, které vydělával jako varhanní virtuóz prostřednictvím koncertů, na nichž interpretoval varhanní skladby Johanna Sebastiana Bacha. Za svoji charitativní činnost byl v roce 1952 oceněn Nobelovou cenou za mír.

²⁰ Přemysl Pitter (1895 – 1976) byl český protestantsky orientovaný kazatel, spisovatel, publicista, a sociální pracovník. Ověřoval si správnost citátů v Bibli, která jej pak ovlivnila na celý život a určila jeho cestu ke křesťansky orientované sociální práci a charitativní činnosti.

²¹ Škola byla založena Salesiánskou provincií Praha. Původní projekt vycházel ze vzdělávacího programu Malá teologie, který byl realizován tajně v období komunistické nadvlády od roku 1979. Na teologii postupně navazovala výuka sociální práce a sociální pedagogiky.

²² Škola byla založena v roce 1995. Iniciátorem pro její založení byl olomoucký arcibiskup Jan Graubner. Při zajištění prvotního základního vybavení školy sehrála velkou roli pomoc české organizace Křesťanské mezinárodní solidarity. Studenti Caritas mají možnost dále studovat na CMTF UP v Olomouci obor Sociální a charitativní práce.

v Olomouci, u Církve Československé husitské Vyšší odborná škola Husův institut teologických studií (založen v roce 2002) v Praze u Adventistů sedmého dne Vyšší odborná škola teologická a sociálně pastorační v Sázavě (založena v roce 1990).

Rozsah učebního plánu těchto církevních vyšších odborných škol i nabízí široké uplatnění absolventa primárně nejen v oblasti církví, ale i v oblasti sekulární společnosti, a to především charitativní a sociální. Přestože je církevní školství v České republice menšinové, 20 let působení vyšších odborných škol sociálně-teologického zaměření dokazuje, že ve spektru vzdělávacích zařízení má své nezastupitelné místo.

Studijní programy sociální práce na teologických fakultách

Změny politického a ekonomického systému od počátku 90. let si vyžádaly podstatně vyšší standardy na vzdělání sociálních pracovníků, a to v rámci vysokoškolského studia. V roce 1990 proběhla inkorporace tří teologických fakult (Evangelické, Katolické a Husitské) do Univerzity Karlovy v Praze, v témže roce byla obnovena Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci a v roce 1991 založena Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (navazující na tradice kněžského teologického semináře).

Teologické fakulty tak začaly rozvíjet vzdělávání nejen pro profese duchovních a pastoračních asistentů, ale i pedagogů a ostatních pomáhajících profesí, tedy i sociálních pracovníků (mimo Katolické teologické fakulty s orientací na kombinaci teologie s filozofií a historií). Na všech teologických fakultách jsou také v rámci standardizace teologických disciplín (bez ohledu na konkrétní studijní obor) vyučována interdisciplinární metodou humanitních věd mnohá témata související s pomáhajícími profesemi, a to v předmětech jako je např. Křesťanská antropologie, Pastorační teologie, Morální teologie apod..

Na Husitské teologické fakultě Karlovy univerzity lze studovat kombinaci husitské teologie a psychosociálních studií, které zahrnují předměty ze sociální, pečovatelské a speciálně pedagogické oblasti. Na Teologické fakultě Univerzity Palackého existuje studijní obor Sociální a charitativní práce a obor Humanitární a sociální práce. Na Teologické fakultě v Českých Budějovicích lze studovat obor Sociální a charitativní práce a Etika v sociální práci. Na Evangelické fakultě Karlovy univerzity byl otevřen studijní obor Pastorační a sociální práce.

Selekce uchazečů o studia sociální práce teologických fakult

Příslušnost k některé církvi není podmínkou přijetí ke studiu na vyšší odborné církevní školy a teologické fakulty. Uchazeč by však měl mít kladný vztah a respekt ke křesťanskému zaměření těchto vzdělávacích institucí.

Absolventy oboru sociální práce teologických fakult a vyšších odborných církevních škol lze označit jako křesťanské sociální pracovníky. V rámci vztahu ke křesťanství lze spatřovat v podřizování jejich služby vyšším cílům a vžití se do situace druhých. Psychologové a teoretici personálního managementu považují za nejvíce ohrožené skupiny syndromem vyhoření právě sociální pracovníky. Sledováním činností pracovníků s křesťanskou vírou lze konstatovat, že právě nábožensky a sociálně orientovaný typ osobnosti v této profesi je po psychické stránce značně odolný vůči riziku tohoto syndromu. [12]

Dosavadní pozice církvi v oblasti školství

Stejně jako sociální práci a charitativní činnosti se tradičně církve a náboženské společnosti věnují vzdělávání. Nejvíce školských zařízení udržují instituce římskokatolické církve, následují školy ostatních denominací a několik škol má také Federace židovských obcí. Na celkovém počtu škol (mateřských, základních středních a vyšších odborných) se církevní školy podílejí v průměru okolo jednoho procenta. Vyšší podíl církevní škol je v oblastech úplného středního a vyšší odborného vzdělání (např. biskupská gymnázia a již zmíněné vyšší odborné školy se zaměřením na pastorační činnost v kombinaci se sociální prací, popřípadě pedagogikou). Školám a školským zařízením, jejichž zřizovatelem jsou církve a náboženské společnosti, přiděluje v souladu se zákonem²³ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR v celém rozsahu finanční prostředky vyčleněné ze státního rozpočtu. Kromě státního příspěvku mohou církevní školy získávat další

²³Zákon č. 132/2000 Sb. o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze.

prostředky z ostatních kapitol státního rozpočtu (např. z Ministerstva práce a sociálních věcí na zabezpečení sociální problematiky a z Ministerstva kultury na záchranu kulturních památek).

Výhled do budoucnosti při restituci církevního majetku

V souvislosti s plánovanou restitucí církevního majetku, lze z aspektu ekonomického zesílení pozic církvi očekávat další rozvoj jejich aktivit v oblasti kultury a všestranné péče o lidské zdroje (sociální práce, charitativní činnost, vzdělávací programy, volnočasové aktivity apod.). Tímto se otevírá prostor pro další rozvoj teologického a sociálního školství prostřednictvím církevních institucí. S rozvojem těchto aktivit bude postupně klesat i úloha státu při financování. Funkce státu by byla pouze kontrolní (např. při akreditaci vzdělávacích programů pro oblast školství a v projektech sociálních služeb). V oblasti péče o lidské zdroje lze tedy očekávat jednoznačně pozitivní efekt církevních restitucí.

Závěrečné zhodnocení – potřeba vedlejších specializací

Rozvoj českého teologického školství se zaměřením na péči o lidské zdroje a záměr restituace církevního majetku si vyžaduje další vedlejší specializace s orientací na ekonomiku a management poskytovatelů sociálních služeb a charitativní činnosti, tj. zejména na nestátní neziskové organizace.

Získané znalosti vedlejší specializací umožní absolventům dokázat pochopit ekonomické souvislosti svého poslání a dále rozšíří možnosti jejich širšího uplatnění na trhu práce, a to v oborech (např. v orgánech státní správy a samosprávy, kterým přísluší uvedená problematika, ekonomové státních a nestátních neziskových organizací, ekonomové poskytovatelů sociálních služeb, ekonomové v sociálních podnicích) a v řadě dalších subjektů, které se budou touto problematikou zabývat jak na charitativním, tak i komerčním základě – např. podnikání v sociálních službách.

Seznam použitých zdrojů:

- [1] Lechner, M.: *Theologie in der Sozialen Arbeit*. München, Don Bosco Verlag 2000.
- [2] Švejnoha, J.: *Historie Mezinárodního Červeného Kříže*. Praha, Úřad Českého červeného kříže 2008.
- [3] Brož, I.: *Masarykův vyzvědač*. Praha, Mladá fronta 2004.
- [4] Dvořáček, D.: *Samaritánská služba: Díl 3. - Stručné dějiny poskytování první pomoci, organizovaného záchranářství a ošetrovatelské péče o raněné* [online]. Karel Pešorna. 15. 11. 2009 [cit. 1. 11. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://firehistory.ihasici.cz/23-samaritska-sluzba/strucne-dejiny-poskytovani-prvni-pomoci-organizovaneho-zachranarstvi-a-osetrovatelske-pece-o-ranene/>>
- [5] Lovčí, R.: *Alice Gariigue Masaryková. Život ve stínu slavného otce*. Prahám, FF UK & Togga 2007.
- [6] Tomeš, I.: *Vzdělávací standardy v sociální práci*. Praha, Socioklub 1997.
- [7] *Kompéndium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2008.
- [8] *Sociální encykliky (1891-1991)*. Praha, Zvon 1996.
- [9] Hoffner, J.: *Hospodářský řád a hospodářská etika*. Směrnice katolického sociálního učení, 1995.
- [10] Fiala, P.; Hanuš, J.; Vybíral, J.: *Katolická sociální nauka a současná věda*. Praha, Vyšehrad 2004.
- [11] Šetek, J.: Dimenze Kompéndia sociální nauky církve. *Marathon*, č. 86, 2009.
- [12] Šetek, J.: Dimenze patologické události syndromu vyhoření. *Marathon*, č.102, 2011.

Ohlédnutí za šesti léty bádání v oblasti teorie redistribučních systémů (O možnosti použít matematický aparát – teorie her – ke zkoumání toho, proč se lidé chovají tak, jak se chovají, a co s tím)

Radim Valenčík

Poznámka: Následující text není korigován a je uveřejněn jako working paper; autor uvítá připomínky a náměty.

Úvod

Poznatky lze sdělovat různou formou. Pro každý typ poznatků je některá z těchto forem více vhodná, pro jiné méně. Pro poznatky dané výsledky bádání v oblasti toho, co bylo nazváno redistribučními systémy, se jako nejvhodnější forma jeví vyprávění příběhu. Jedná se sice o běžnou formu sdělení, v oblasti výkladu teorie však nepoužívanou. Sdělovat výsledky poznání formou příběhu může být považováno za omezování vědeckosti. Pokud tuto formu volíme, pak proto, že k tomu máme pádné důvody. Mezi ty patří zejména následující:

- Při řešení teoretických problémů v dané oblasti došlo k zásadnímu zvratu, přičemž seznámení se s tím, o co šlo, je důležité při pochopení podstaty teoretických výsledků, které byly dosaženy. Příslušný zvrat ve zkoumání spojený s přehodnocením původních představ nelze vyložit jinak, než v logice vývoje teorie, tj. jako vyprávění příběhu.

- Důležitou součástí zkoumání bylo vymezení a upřesnění předpokladů platnosti jednotlivých tvrzení a definování jednotlivých prvků konceptu či modelu popisujícího zvolenou oblast reality. Sdělení výsledků formou vyprávění příběhu nám umožní ukázat některé „okliky“, které byly pro dosažení výsledků zásadní, a to lépe, než pokud bychom tak učinili přímo (kritický čtenář by si totiž v řadě míst kladl otázku, proč právě tak a ne jinak, aniž by se mu dostalo uspokojivé odpovědi).

- Rovněž tak konkretizace původní intuitivní představy o tom, co vlastně chceme dosáhnout, měla podobu dost výrazných změn. Pokud chceme formulovat cíle, které se výzkumem podařilo dosáhnout, je lepší sledovat to, jak se průběžně ujasňovaly a upřesňovaly, než je předložit v té podobě, do jaké vyzrály v procesu zkoumání.

Kromě výše uvedeného je sdělení výsledků poznání formou příběhu dáno ještě dvěma okolnostmi:

- Při realizaci výzkumného programu šlo o propojení (nikoli o preparování) dílčích pohledů. Právě propojení různých východisek umožnilo posouvat výzkum od jedné etapy k další.

- V důsledku toho, že výzkum prošel několika etapami (které jsou v následujícím textu popsány), je důležitou součástí prezentace výsledků výzkumu charakteristika návaznosti těchto etap.

(Zkrátka – došli jsme tak daleko v několika vzájemně provázaných směrech, že dosažené výsledky nelze dost dobře vyložit konvenčním způsobem v bezprostřední návaznosti na již obecně známé a uznávané poznatky.)²⁴

Jak všechno začalo, aneb proč se nedaří realizovat ty správné reformy (2005-2006)

Náš příběh začíná na přelomu roku 2005 a 2006. V té době se podařilo vypracovat vhodný model financování vysokoškolského vzdělání pro ČR v kontextu všech dalších reforem systémů financování sociálního investování a pojištění, tj. podařilo se ukázat, jak propojit reformy financování vzdělání, zdravotní péče a penzijního pojištění (Valenčík 2005a, Valenčík 2005b). Zdálo se, že stačí přesvědčit silou argumentů a elegancí teoretického řešení dané problematiky veřejnost, a kompetentní osoby, aby mohly být reformy v dané oblasti úspěšně realizovány. První pokusy – pořádání reprezentativních odborných akcí, kontakty s publicistickou obcí – vypadaly nadějně. Brzy se však ukázalo, že cesta k prosazení dobrých reforem je v dané době (v první dekádě nového milénia) a na daném místě (v naší zemi, tj. ČR) uzavřena. Především proto, že ti, kterých se to týká, sledují své cíle a nikoli obecný prospěch. Aniž by si to třeba i uvědomovali, zato natolik intenzivně, že nejsou přístupní jakýmkoli racionálním argumentům.

²⁴ Uvedené tvrzení lze považovat na „neskromné“, ale, jak by řekl klasik, to je tak jediné možné, co s tím můžeme dělat. V dílčích („vypreparovaných“) směrech lze ukázat výsledky, které mohou ty, které jsou v tomto materiálu přesahovat. A to i podstatným způsobem. Jako určitý přístup, jako realizace výzkumného programu, který má relevantní praktické interpretace a rozvíjí se v návaznosti na praktické řešení úloh na tomto místě a v této době, není tak jednoduché najít výsledky, které by se s dále prezentovanými daly srovnat. – Samozřejmě, že lze říci též následující: Vše, co bylo doposud v daném směru bádání vykonáno, je naprostý nesmysl, který nemá ani oporu v teorii ani využití v praxi. I tuto alternativu lze kriticky zvažovat.

Na tomto místě výkladu by mohlo začít poutavé vyprávění o roli jednotlivých osob. Těch, které vsadili na politiku „žádné reformy“, protože to byla nejrychlejší cesta k jejich politickému úspěchu, až k těm, které od počátku zajímalo jen to, jak se na reformách přizpůsobit a jak je uzpůsobit tomu, aby pod záminkou reformy mohli vyvést ze systému veřejných financí prostředky (a to i hodně velké prostředky) ve svůj prospěch. Ne nepodstatná byla i role těch, kteří se ke svým postům dostali přísluhováním a kteří cítili, že vytvoření náročnějšího prostředí by jim vzalo možnost získávat různé prebendy a současně i udržovat představu o své významnosti. Jakkoli by vyprávění tohoto příběhu bylo poutavé, příliš by nepřispělo k odpovědi na otázku zcela zásadní: Co dělat?

Proto – a s odstupem času jsem rád, že tato volba tehdy padla – byla nastolena otázka, zda lze vhodnou formou popsat chování lidí tak, aby odsud vyplynuly alespoň nějaké prakticky využitelné závěry týkající se (v dané době a na daném místě) toho, jak prosadit to, co je správné a potřebné. Bylo to první – spontánní a intuitivní – představa o cílech výzkumu, který byl tímto odstartován (více či méně sdílená v rámci celého týmu).²⁵ Již tato původní představa byla spojena se dvěma následujícími akcenty:

- Objasnit, za jakých předpokladů lze dosáhnout toho, aby ti, kterých se to týká, společným úsilím dosáhli výsledků, který je pro všechny co nejuvhodnější. To současně znamenalo i odpovědět na otázku, proč někdy (či většinou) vítězí snaha někoho dosáhnout výhod na úkor ostatních a jak se tomu dá zabránit.

- Použití k popisu chování lidí exaktní (matematické) prostředky na bázi teorie her tak, aby úroveň (síla, přesnost, jednoznačnost apod.) tohoto popisu (v tom smyslu, že je to právě tak a tak a ne jinak) mohla zvýšit roli teorie při jejím uplatnění v praxi.

Na počátku každého výzkumu stojí otázka, jak navázat na to, co již bylo vykonáno. V našem případě jsme byli přibližně v následující situaci:

- Bylo zřejmé, že největší oporu nám bude poskytovat teorie her (v učebnicové či populární podobě jsme znali hry popisující dilemata mezi individuálním a společným prospěchem formou her typu Věžňovo dilema či Tragédie společného²⁶). Bylo možné předpokládat, že aparát teorie her zaznamenal značný vývoj a je schopen účinně přispět k řešení námi (spontánně a intuitivně) kladených otázek. Nebylo však zřejmé, o co se v teorii her opřít, co převzít a na jaký výzkum navázat.

- Jednalo se o interdisciplinární téma, které předpokládá využití poznatků dalších věd – institucionální ekonomie, psychologie, sociologie, politologie, etiky apod. Ale ani v těchto vědách jsme nenacházeli uspokojivá východiska, tedy to, na co by bylo možné bezprostředně a v plném rozsahu navázat, či efektivní využití teorie her v dané vědní disciplíně z hlediska výše uvedených otázek. A jak se postupně ukazovalo, nebylo to jen nedostatečnou erudovaností členů týmu (který je poměrně početný)²⁷. Dílčích teoretických podnětů i toho, co bylo možné jako dílčí oporu využít, je v teoretické literatuře hodně, ale dostatečně komplexní základ pro náš výzkum chyběl.

Jak se zrodil a co znamená pojem „redistribuční systém“ (2006-2008)

S využitím zkušeností z vývoje přírodních věd jsme se rozhodli jít cestou vytvoření elementárního modelu a jeho postupného rozšiřování na základě porovnání toho, o čem model vypovídá, s realitou. Za základ byl zvolen koncept, který byl nazván elementárním redistribučním systémem²⁸. Koncept vycházel z představy, že pokud chceme vytvořit (definovat, popsat, modelovat, matematickými prostředky analyzovat) model chování lidí (hráčů), který by obsahoval alespoň ty nejdůležitější základní prvky, musíme do něj vložit alespoň následující:

1. Možnost vytvářet koalice, které zvýhodňují své členy na úkor ostatních členů.

²⁵ Zde je namístě zdůraznit, že se jednalo nikoli jen o názor autora tohoto příspěvku, ale o mínění, které dožrálo v týmu, který se touto problematikou zabýval. Tým vznikl a rozvíjel se na bázi řešení tří navazujících projektů GA ČR (Efektivnost investování do lidského kapitálu 2003-2005, Investování do sociálního kapitálu a efektivnost (2006-2007), Teorie redistribučních systémů 2009-2011) a s řešením těchto projektů spojeného stálého teoretického semináře Ekonomie produktivní spotřeby a sociální investování, jehož činnost byla zahájena v říjnu 2003. Výsledky práce tohoto semináře, materiály, které jsou v rámci něj zpracovány a diskutovány, informace o akcích, které pořádá, lze sledovat na <http://www.vsf.cz/?id=1046-teoreticky-seminar-eps>.

²⁶ Do češtině je původní anglický název „Tragedy of Commons“ někdy nepřesně a zavádějícím způsobem překládán jako „Tragédie společenského vlastnictví“. Pojem „Tragédie společného“ (společně užívané pastviny či společně využívané zásoby vody v době sucha apod.) je přesnější.

²⁷ Zde si zaslouží vzpomínku významný český matematik a sociolog F. Charvát (19-20), který stál u zrodu tohoto výzkumného programu. S využitím svých zkušeností a erudice napomohl zejména v prvotní orientaci při použití matematických prostředků.

²⁸ První publikované výsledky: (Bedretdinov-Valenčík-Wawrosz 2006a; Bedretdinov-Valenčík-Wawrosz 2006b; Budinský-Valenčík 2008a; Budinský-Valenčík 2008b; Budinský-Valenčík 2009a; Budinský-Valenčík 2009b). V roce 2006 o příspěvků ve sbornících, v roce 2008 v recenzovaných časopisech, v roce 2009 v impaktovaných časopisech.

2. Vyjádření procesu vyjednávání, při kterém se vytvářejí koalice a dochází k rozdělení výplat.
3. Existenci dilematu mezi vlastním prospěchem hráče a efektivním fungováním celého systému.
4. Různou výkonnost hráčů a závislost této výkonnosti na odměně.

Kladli jsme si za cíl identifikovat a popsat to, co je obecně přítomné ve skupinovém chování člověka v různých týmech, institucích, organizacích apod., aniž bychom ztratili ze zřetele původní téma, tj. to, proč se nedaří prosadit to, co je správné a potřebné (v podobě reformy v oblasti systémů sociálního investování a sociálního pojištění).

Z matematického hlediska bylo zřejmé, že teorie redistribučních systémů patří do oblasti koaličních her více hráčů. Zabývá se těmi systémy, v nichž dochází k následujícímu:

1. Vyjednávají se v nich
 - koalice;
 - dohody;
 - způsob zabezpečení dohod;
 - pozice hráčů (mj. jako jedna z forem zabezpečení dohod).
2. Koalice a dohody v těchto hrách mohou:
 - být zjevné i skryté;
 - sloužit k získání výhod jedněmi a tudíž i k diskriminaci druhých;
 - sloužit i k provozování aktivit (paralelních redistribučních her), kterými je ve prospěch koalice ovládající paralelní redistribuční hru odváděna část prostředků systému ve prospěch jejích členů.
3. Při těchto redistribučních hrách hráči řeší (a to v několika směrech) dilema mezi vlastním (resp. koaličním) prospěchem a výkonností celého systému, tj. existuje zde chování, z něhož plynou pozitivní důsledky pro hráče či koalici na úkor jiných hráčů či koalic, má negativní důsledky na celkový výkon systému. Na základě identifikování těchto dilemat lze v modelech popisujících redistribuční systémy identifikovat různé typy rovnováhy.
4. Každý stav systému:
 - je výsledkem předcházejícího vývoje (který můžeme znát částečně či vůbec neznat);
 - je výchozí pro další procesy vyjednávání, tvorby koalic, aktivit v systému, rozdělování výplat, tvorby dohod, vytvářením pozic hráčů apod.

Tento popis redistribučního systému není ještě modelem, ale jen konceptem. Pokud jsme se v této fázi výzkumu obrátili k teorii her, zjistili jsme, že koncept redistribučního systému obsahuje příliš mnoho prvků na to, aby jej bylo možné popsat některým z dostupných modelů. To znamenalo, že jej bude nutné nejdříve popsat na vyšším stupni abstrakce. Jednoduchý případ, kdy uvažujeme odlišnou výkonnost hráčů, jejich vlivovou sílu, minimální výplatu a vliv odchylky výplat od výkonnosti hráčů na výkonnost celého systému, bylo možné popsat s využitím tzv. redistribuční rovnice následujícím způsobem:

$$x_1 + x_2 + \dots + x_N = E - \eta \cdot R(x_1 - e_1; x_2 - e_2; \dots; x_N - e_N) \quad (1)$$

kde:

x_1, x_2, \dots, x_N jsou výplaty jednotlivých hráčů;

e_1, e_2, \dots, e_N závisí na výkonnosti hráčů, je to velikost odměny (výplaty), kterou by hráč dostal, pokud by byl odměněn podle své výkonnosti.

Dále se náš tým zabýval převážně situací tří hráčů (tento případ byl nazván elementárním redistribučním systémem):

$$x_1 + x_2 + x_3 = E - \eta \cdot R(x_1 - e_1; x_2 - e_2; x_3 - e_3) \quad (2)$$

V modelu jsou proměnnými výplaty jednotlivých hráčů, a parametry jsou velikost výplat odpovídající odměně za výkon, dále pak nejmenší výplata, jakou může hráč dostat, a koeficient snížení výkonnosti. Za parametr by bylo možné považovat i hlasovací sílu každého z hráčů (resp. kvantifikaci jeho schopnosti ovlivnit tvorbu koalic) a funkci vzdálenosti.

Redistribuční rovnice ukazuje závislost výkonnosti systému na rozdělení výplat a popisuje všechna možná maximální rozdělení výplat:

$E = e_1 + e_2 + \dots + e_N$ je maximální částka, která by mohla být rozdělena, pokud by výkon redistribučního systému byl maximální, což znamená, že by nedocházelo k redistribuci a rozdělení výplat by tedy proběhlo podle výkonnosti,

η je koeficient citlivosti systému na odchylku skutečných výplat od výkonnosti hráčů,

$R(x_1 - e_1; x_2 - e_2; \dots; x_N - e_N)$ je funkce vzdálenosti rozdělení skutečných výplat od výplat podle výkonnosti hráčů.

Redistribuční rovnici lze číst i tak, že toho, kolik si hráči mohou rozdělit, je tolik, kolik by si mohli rozdělit maximálně, sníženo o to, nakolik se vzdálili rozdělení podle výkonnosti. Funkce vzdálenosti může být

definována různě, ve stávajících modelech se uvažovala běžná metrika (kladná hodnota odmocniny součtu čtverců rozdílů výplaty podle výkonnosti hráčů od skutečné výplaty).

Jedním z problémových míst tohoto vymezení bylo, jak interpretovat to, že když se hráči nerozdělí podle výkonnosti, budou společně podávat nižší výkon. Zde totiž hraje určitou roli časový aspekt. Uvedený problém můžeme například interpretovat tak, že když se v předcházejícím kole rozdělí „nespravedlivě“, budou v dalším kole méně motivováni. Zahnutí časového aspektu v podobě více kol by ovšem model značně zkomplikovalo. Nehledě na to, že jakýkoli model pracující s časovým zpožděním by podstatně zúžil oblast možných interpretací.

Za nejhodnější řešení tohoto problému lze považovat to, že představu o „výkonnosti“ hráčů a „vzdálenosti“ rozdělení výplat od „rozdělení podle výkonnosti“ nahradíme popisem vlastností množiny možných výplat a tento popis dáme standardním způsobem, jakým jsou popisovány množiny výplat v případě kooperativních her více hráčů. Teprve na základě toho pak budeme rozlišovat jednotlivé interpretace. Z tohoto hlediska se původní, tedy výše uvedená forma popisu množiny výklad (prostřednictvím redistribuční rovnice) ukázala jako trochu zavádějící. (Ovšem i omyly, resp. nepřesnosti jsou poučné a z hlediska rozvoje teorie mají svůj význam.)

Tento stupeň rozpracování teorie redistribučních lze považovat za „naivní“ stádium, podobně jako se hovoří o naivní teorii množin. Zejména z následujících důvodů:

- Nedošlo k provázání výzkumu se standardní teorií her, jejími nástroji a postupy.
- Popis situací nedosáhl dostatečné obecnosti a nedospěl k axiomatizaci.

Přesto se podařilo dosáhnout některých zajímavých výsledků, které mají i určitý praktický význam:

1. Byl vytvořen počítačový model chování hráčů založený na tom, že náš hráč, který se ocitne mimo dvoučlennou koalici, nabídne jednomu z dvou hráčů (kteří koalici vytvořili), a to konkrétně tomu, se kterým, když si tento hráč polepší, bude mít náš hráč větší výplatu. Tím vznikne nová koalice a v podobné situaci je nyní jiný hráč, který bude postupovat opět tímto způsobem. Ukázalo se a graficky se to podařilo vhodným zobrazením ukázat, že průběžně vyjednané stavy se přibližují třem bodům na liniích plné diskriminace, tj. liniích vzniklých na hranici redistribuční plochy vymezené redistribuční rovnicí s hranicemi kladného oktantu.²⁹

2. Bylo spočítáno, že tyto body jsou řešením soustavy tří rovnic odvozených od (2) dosazením postupně za každou proměnnou hodnoty 0:

$$x_1 + x_2 = E - \eta \cdot R(x_1 - e_1; x_2 - e_2; 0 - e_3) \quad (3.1)$$

$$x_1 + x_3 = E - \eta \cdot R(x_1 - e_1; 0 - e_2; x_3 - e_3) \quad (3.2)$$

$$x_2 + x_3 = E - \eta \cdot R(0 - e_1; x_2 - e_2; x_3 - e_3) \quad (3.3)$$

(To znamená, že každý hráč má šanci vytvořit diskriminující koalici jen v případě, že nabídne jinému hráči či oběma ostatním hráčům výplatu odpovídající řešení této soustavy rovnic; nabídne-li vyšší, ocitne se mimo koalici, nabídne-li nižší, bude proces vyjednávání rozdělení výplat pokračovat.)

3. Bylo dokázáno, že tyto body tvoří stabilní Neumann-Morgensternovu množinu (což byl první výsledek, kterým se přístup přiblížil, resp. „dotknul“ ke standardní teorii her.

4. Byl zaveden pojem očekávaná průměrná výplata. Jeho smysl byl následující – pokud na systém nebudou působit žádné vnější vlivy, pak situace výše popsané stabilní Neumann-Morgensternově množině mohou nastat se stejnou pravděpodobností. Protože hráč bude z tohoto hlediska dvakrát ve vítězné koalici a jednou mimo ni, bude jeho očekávaná průměrná výplata mít hodnotu 2/3 výplaty, kterou by měl jako člen vítězné koalice.

5. Bylo dokázáno, že na redistribuční ploše je (jako její podplocha) množina bodů, které představují paretové zlepšení oproti očekávané průměrné výplatě každého z hráčů (a to aniž bychom uvažovali averzi jednotlivých hráčů k riziku, resp. klesající charakter užitek funkce ve vztahu k výplatám jednotlivých paretové hráčů – v případě, že bychom averzi k riziku očekávali, byla by tato plocha ještě větší).

6. Bylo ukázáno, že tato plocha je na původní redistribuční ploše vymezena liniemi, které vzniknou dosazením očekávané průměrné výplaty každého z hráčů do původní redistribuční rovnice.

7. Bylo předvedeno, že pokud se hráči budou snažit vytvářet dvoučlenné diskriminující koalice, pak na ploše paretové zlepšení vzniká stejná úloha jako na původní redistribuční ploše a touto úlohou jsou určeny nové body stabilní Neumann-Morgensternovy množiny. Pokud budeme tento postup opakovat, bude se plocha paretové zlepšení oproti očekávaným průměrným výplatám zmenšovat a přibližovat se bodu, který byl nazván společně přijatelnou rovnováhou.

8. Bylo zjištěno, že navržený postup je velmi podobný (v podstatě shodný) s vymezením Raiffova sekvenčního řešení pro kooperativní hry (což byl druhý dotyk přístupu se standardní teorií her).³⁰

²⁹ Tyto výsledky byly dosaženy v rámci zpracování diplomové práce P. Vávry a následně publikovány v kontextu realizace výzkumného programu (Valenčík-Vávra 2009).

³⁰ Souhrnně body 1. – 8. viz monografie (Budinský a kol. 2010).

Za praktický smysl dosažených výsledků bylo považováno následující:

1. Za určitých podmínek se hráčům vyplatí se společně dohodnout, tj. orientovat se na vytvoření společně přijatelné rovnováhy (Raiffova sekvenčního řešení s danými parametry).
2. Navržený koncept umožňuje zkoumat různé vnější vlivy působící na systém typu redistribučního systému a na základě toho původní koncept rozšiřovat tak, aby co nejlépe vnější vlivy postihl. (Rozšiřování modelu s tímto cílem bylo považováno na uvedeném stupni rozvoje teorie za hlavní směr dalšího zkoumání.)

Při realizaci programu uvedeném v bodu 2. se podařilo poměrně rychle získat zajímavé výsledky. Např. pokud budeme uvažovat to, že redistribuční systém je otevřený v tom smyslu, že nespokojený hráč z něj může odejít, pak tuto situaci můžeme modelovat tak, že za nejmenší možnou výplatu příslušného hráče nebudeme považovat 0, ale nějaké d_i , kterým je vyjádřena jeho nejmenší možná výplata, kterou musí hráč dostat, aby v systému zůstal (jinak z něj odejde). Tím se hodnoty diskriminačních rovnováh i společně přijatelné rovnováhy posouvají.³¹

Konkretizace představy o způsobu praktického využití výsledků zkoumání (2008-2009)

Dříve, než budeme podrobněji charakterizovat způsob realizace programu identifikování a popisu vnějších vlivů působících na redistribuční systém (a svým způsobem překvapivý výsledek realizace tohoto závěru), budeme konkretizovat představu o způsobu praktického využití dosažených výsledků.

V době, kdy náš tým narazil na první období či dokonce shody výsledků vzniklých na „živné půdě“ přístupu rozvíjeného na základě představy o cílech zkoumání (formulovaných v úvodu) s poznatky současné standardní teorie her, bylo možné uvažovat o tom, že „přeskočíme“ od úloh, kterými se doposud zabýváme, ke zkoumání her v rámci standardní teorie. To ovšem nebylo tak jednoduché. Jakkoli se současná teorie her snaží vyvíjet svůj aparát na vysokém stupni abstrakce, přece jen je praktický kontext podstatný a v některých případech i vůdčí (ve smyslu toho, jak matematicky definované modely rozvíjet).

Uvedeme si to na příkladu. Kromě Raiffova sekvenčního řešení kooperativních her existují i další. Jde zejména o Nashovo řešení (které bylo navrženo krátce před Raiffovým), Kalai-Smorodinského řešení atd.³² Jedná se o řešení arbitrárního typu v tom smyslu, že tato řešení jsou navržena a zdůvodněna na základě určitých představ. Teorie her vypracovala též systém axiomů, kterým jednotlivá řešení vyhovují. V některých případech mohou tato řešení splývat či mohou si být velmi blízká. Jaký to má význam při rozhodování hráčů v reálném čase, pokud se bude jednat o „normální lidi“ (byť i třeba pověřené nějakou rozhodovací funkcí) vybavené dostupnými informacemi? A chovají se vůbec „normální lidé“ racionálně, tj. ve smyslu doporučení teorie? Představa o spojení teorie s praxí byla v kontextu výše uvedeného konkretizována ve dvou důležitých směrech:

První směr konkretizace představy o způsobu využití našeho teoretického přístupu lze shrnout v následujících bodech:

1. Člověk se chová v podstatě velmi racionálně, byť i ke svému rozhodování (tj. výběru nejuvhodnější alternativy z hlediska preferencí) používá člověk (a v určité míře i jiné bytosti) nejen rozum, ale i další složky svého vědomí, např.:
 - Paměť, kterou uchovává svou zkušenost.
 - Představivost, kterou zpřítomňuje to, co je z jeho zkušenosti uchováno prostřednictvím paměti, a to v kontextu situací, v nichž se nachází.
 - Emoce, resp. prožitkový mechanismus, kterým rovněž provádí „on-line“ výběr optimální varianty v podmínkách aktuálního a akutního působení nejrůznějších vlivů.
 - Pojmové poznání, kterým se snaží odhalit obecně platné zákonitosti a nalézt tak trvalejší, nejlépe exaktní oporu při svém rozhodování (to má k tomu, co chápeme pod pojmem rozum nejbliže).
 - Pochybování, které mu umožňuje překračovat hranice toho, co považuje za jednu provzdu dané a neměnné (ve smyslu existence obecné zákonitosti).
 - Intuici, prostřednictvím které v určitých momentech vstupuje do rozhodování to, co je potlačeno používáním rozumu a co je určitou reflexí omezenosti rozumu.
 - Kalkulaci či výpočet, včetně použití modelů, které s využitím rozumu umožňuje jednoznačnou volbu v podmínkách, které jsou přesně definovány.
 - Morální či etické hodnocení, které do výběru variant promítá různá tabu související s respektováním obecně přijatých zásad.

³¹ Viz např. (Valenčík 2008).

³² Viz např. (Trochel 2009). V tomto materiálu mj. najdeme rozlišení jednotlivých typů řešení prostřednictvím axiomů včetně (a to je pro náš přístup velmi podstatné) vymezení Raiffova sekvenčního řešení a jeho porovnání s Nashovým.

- A případně i další (psychika člověka je příliš složitá na to, abychom jednoduše vtěsnali to, co obsahuje, a funkční propojenost toho, co obsahuje, do jednoduchých škatulek).

2. To, že k rozhodování nepoužíváme jen čisté racionální prvky (těmi by byly v užším smyslu slova jen logická dedukce a použití matematických prostředků), ale i to, co je přesahuje (a takové prvky využívá i rozvažování používající pojmy), ještě neznamená, že se nerozhodujeme racionálně (v širším smyslu tohoto slova), tj. že nehledáme a nejsme schopni vybrat nejhodnější alternativu, resp. že se o to alespoň snažíme. Jinak řečeno – nejrůznější prvky našeho vědomí tvoří vzájemně propojenou funkční strukturu, která je vývojově (už v živočišné říši) a návazně historicky kultivována tak, aby umožňovala optimální volbu vztahující se k příslušným preferencím. (K tomu, co jsou to „optimální preference“, se vzápětí dostaneme.)

3. To, že celá složitá struktura našeho vědomí byla přírodním a historickým vývojem kalibrována tak, aby byla co nejvíce funkční a umožňovala rozpoznat podmínky, v nichž se nacházíme (odpovědět na otázku, o co jde) a návazně provést volbu optimální strategie chování, ještě naznamená, že se již dále nevyvíjí a je dokonalá. Může docházet k dílčím i systematickým selháním, kdy výsledky se významně rozcházejí s preferencemi, k nimž byla volba vztažena.

4. Vyvíjí se i to, na základě čeho stanovujeme preference a co souvisí jak s hodnotami, které uznáváme, tak s hledáním smyslu našeho bytí a žití, s tím, od čeho se koneckonců odvíjejí naše prožitky či emoce. Tj. řekneme-li např., že se chováme tak, že „maximalizujeme svůj užitek“ (ve smyslu subjektivního prožitku), neznamená to, že naše prožitková struktura je neměnná. Mění se neustále pod vlivem nejrůznějších okolností, obsahuje hluboce vývojově zakořeněný vztah mezi jednotlivcem a rodem zděděný již z období živočišného vývoje, souvisí s nalézáním či naopak ztrátou smyslu, ale i fyziologickými procesy dospívání či stárnutí v souvislosti s uspokojováním potřeb, které člověk má a které v jednotlivých etapách života člověka hrají různou roli.

(K bodům 1. – 4. viz Budinský-Valenčík-at al. 2011, s. 6-7.)

Druhý směr konkretizace představy o způsobu využití našeho teoretického přístupu spočívá v tom, že prakticky využitelným výsledkům výzkumu dáme podobu výkladu teorie her jako bojového umění (výkladu, který může být spojen i s určitým výcvikem).³³ To znamenalo dvojí:

1. Uživatelem výsledků výzkumu není jen oblast samotné teorie („teorie pro teorii“ je významná, protože právě tak se rodí nejvýznamnější poznatky, ale občas je nutno najít i relativně trvalý způsob spojení s praxí realizovanou „v dané době a na daném místě“.

2. Výsledky zkoumání nejsou určeny nějakým neosobním institucím, od kterých se očekává, že je využijí „ve prospěch lidí“ (tedy prosazení toho, co je správné a potřebné).³⁴ Je určena přímo konkrétním lidem v různých institucích i mimo ně. K tomu, aby byli schopni obstát ve složitě době. Instituce totiž mohou selhávat, a to i systematicky, což bylo – jak si dále ukážeme – doloženo i výsledky samotného výzkumu, o kterém referujeme. Platí to dokonce i pro instituce spontánně vznikající „zdola“ právě proto, aby byly odstraněny jevy, jako např. korupce, tj. pro různé hnutí či další aktivity. Na určitém stupni rozbušení se struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (stručněji a názorněji řečeno – lumpáren), mají totiž tyto schopnost pronikat i do těchto institucí. (Mj. problematika uvedená v bodech 1. – 4. prvního směru je důležitou součástí výkladu teorie her jako bojového umění; člověk musí mít představu o tom, jak kultivovat a zdokonalovat jednotlivé složky své psychiky a jakou roli hrají v jeho rozhodování, tj. teorie her „přetavená“ do podoby jejího osvojení jako bojového umění podstatným způsobem překračuje její výklad jako matematické teorie.)

Do jaké míry se člověk rozhoduje racionálně a jakou roli v jeho rozhodování může sehrát abstraktní model (2009-2010)

Jakmile byla dotčena otázka, jak probíhá naše racionální rozhodování a jak jsou do něj zapojeny jednotlivé složky naší psychiky, vyvstal v nové podobě problém vztahu mezi abstraktním modelem (dotáženým v některých případech i do podoby matematického modelu) a reálným „on-line“ rozhodováním člověka. Při experimentech prováděných v oblasti tzv. ultimátních her a her typu Věžňovo dilema či odvozených od her typu Věžňovo dilema prováděných renomovanými výzkumnými týmy se totiž ukázalo, že jejich výsledky se podstatným způsobem liší od toho, jak by se lidé měli chovat podle modelu. Pro úplnost dodejme, že ultimátní hry spočívají v dělení určité částky peněz, kdy jeden hráč navrhuje rozdělení a druhý je buď přijme, nebo nikoli; v případě přijetí se rozdělí podle návrhu prvního hráče, ve druhém případě nedostane nikdo nic. Hry typu Věžňovo dilema jsou založeny na tom, že buď oba hráči postupují ve shodě a pak získají dohromady největší výplatu, nebo se každý z nich pokusí získat pro sebe co nejvíce, pokud to ovšem udělají oba, získají výplatu

³³ Představu formou komentované prezentace dává (Valenčík 2012).

³⁴ Wawrosz 2012.

menší než v prvním případě; nejvíce pak každý hráč získá, když druhý postupuje ve shodě a on sám se snaží získat pro sebe nejvíce (udá druhého hráče, poruší dohodu, kterou s ním uzavřel apod.).

Tento zdánlivý rozpor mezi tím, „jak by se člověk měl chovat podle teorie“, a tím, „jak se chová ve skutečnosti“ byl objasněn prostřednictvím pojmu kontextuálních her. Tj. každý člověk si uvědomuje, že jakákoli hra se hraje v kontextu dalších her. Hry na sebe navazují svými výsledky (výstupní parametry jsou vstupními parametry navazující hry) nebo doplněním výplatní matice v případě, že se hrají paralelně. Byla ukázána řada případů toho, jak si lidé kontextuální charakter reálných her uvědomují. Například v případě ultimátních her byl zdánlivý paradox objasněn prostřednictvím hry typu pozičního investování navazující na příslušnou ultimátní hru (prostředky získané v dané hře investuje každý hráč do další hry, ve které o vítězství rozhoduje to, jakými prostředky disponuje). V případě hry typu Věžňovo dilema a her odvozených od této hry pak tím, že paralelně s touto hrou se hraje hra spojená se ztrátou či nabytím důvěryhodnostního kapitálu (reputace).³⁵

Při využití aparátu teorie her jako bojového umění má kontextuální charakter her značný význam. Většinou se totiž mýlíme právě proto, že nevidíme některou z her, která se hraje, a rozhodujeme se jen podle těch her, které vidíme, nebo se naopak domníváme, že se v daných podmínkách hraje určitá hra, která se ve skutečnosti nehraje. Kromě tohoto omylu prvního řádu pak existují ještě omyly druhého řádu – totiž v případě, kdy si chování druhého hráče vysvětlujeme prostřednictvím her, které hraje, a buď si neuvědomuje, že on sám hraje ještě jinou hru, nebo se naopak domníváme, že on sám určitou hru hraje, aniž by ji ve skutečnosti hrál. Vysvětlení omylu prvního i druhého řádu prostřednictvím kontextuálního charakteru her je při využití teorie her jako bojového umění velmi významné a je zcela konkrétním příkladem ilustrujícím perspektivnost našeho výzkumu a možnosti praktické aplikace jeho výsledků.

(Ke kontextuálním hrám podrobně viz Budinský-Valenčík-at al. 2011, s. 57-78.)

V této etapě výzkumu (před velmi významným zvratem, ke kterému došlo) bylo možné výzkumný program (jako konkretizaci původních, spontánně vzniklých a intuitivně si uvědomovaných cílů) formulovat takto:

1. Mapujeme všechny vnější vlivy působící na redistribuční systém: Pokusme se o jejich klasifikaci, o co nejvhodnější a nejuplněnší utřídění, návazně pak o modelování každého z těchto vlivů prostřednictvím konceptu a aparátu teorie her.

2. Zvažujeme kontextuální charakter her: Pokusme se o klasifikaci toho, jak spolu jednotlivé hry souvisejí, o co nejvhodnější a nejuplněnší utřídění těchto souvislostí (přechodů či vazeb) mezi hrami, návazně pak o modelování těchto souvislostí prostřednictvím konceptu a aparátu teorie her.

3. Výsledky realizace tohoto programu se pokusme zařadit do bádání v rámci standardní teorie her a na základě toho využít i výsledků bádání v rámci hlavního směru.

4. Všechny teoretické, resp. badatelské výkony se pokusme převést do podoby vhodně zjednodušeného, popularizovaného a o nezbytné další aspekty (výsledky bádání v navazujících disciplínách) tak, aby bylo možné realizovat osvojení teorie her jako bojového umění (v daných podmínkách, tj. „v danou dobu a na daném místě“).

Problémy, na které narazil program popisu, analýzy a modelování působení vnějších vlivů na redistribuční systém (2010-2011)

Výše nastíněný program zní nepochybně velmi dobře. A také tak v době, kdy byl zformulován, vypadal. Podrobnější interpretace již dosažených výsledků však odhalila dosti zásadní problém, kterému budeme věnovat bližší pozornost. Ten totiž přivedl realizaci výzkumného programu k tomu, co jsme nazvali zvratem a co bylo spojeno s velmi výrazným přehodnocením jak dosavadních výsledků výzkumu, tak i zaměření dalšího zkoumání.

Pro pochopení toho, o co šlo, je však nutné uvést další dva typy poznatků získané při bádání v dané oblasti, které se mohou zdát dílčí, jak se ovšem ukázalo, mají dost zásadní charakter:

1. Vnější vlivy působící na systém, které mohou mít mj. podobu i různých forem spřízněnosti hráčů, mohou být buď vykompenzovatelné ústupkem některých hráčů, nebo naopak nevykompenzovatelné. V případě, že jsou vykompenzovatelné, je těmito vlivy poznamenána pouze ovlivňují velikost výplat, ve druhém případě predeterminují vznik koalic.

³⁵ Za zmínku stojí, že Neumann-Morgenstern (1953) ve své klasické knize běžně kontextuální charakter her uvažují a využívají jej při odvození důležitých tvrzení. Například již v jednoduché majoritní hře, kde je zdůvodněno, že žádný hráč nemůže usilovat o výhodu. V současné době hlavní proud teorie her nevěnuje kontextuálnímu charakteru her dostatečnou pozornost. Například na 4. světovém kongresu Společnosti teorie her nejenže nebyla otázka vzájemného propojení různých her a modelování tohoto propojení věnována žádná sekce, ale i žádný příspěvek.

2. V rámci téhož redistribučního systému se mohou hrát kromě základní hry, které se účastní všichni hráči (v tom smyslu, že jsou o ní plně informováni, jsou v rovnoprávném postavení a mohou ovlivňovat její výsledky) i další paralelní hry. Paralelních her se účastní jen někteří hráči (jiní hráči se jich účastnit nemohou a většinou o nich ani nejsou informováni) a získávají v těchto hrách výhody vůči ostatním hráčům.

Výše uvedené poznatky lze chápat jako dílčí kroky v realizaci programu mapování vnějších vlivů působících na redistribuční systém a mapování různých vztahů mezi hrami z hlediska jejich kontextuálního charakteru. Ukazují však, jak silný je předpoklad plně symetrického postavení hráčů. Vždyť v realitě jsou lidé mezi sebou vždy spřízněni nějakými vazbami, přinejmenším jsou si více či méně sympatičtí.³⁶ Z tohoto hlediska odhalení možnosti dosažení toho, co bylo nazváno (v rámci příslušných interpretací) společně přijatelnou rovnováhou a co je případem dobře popsaného Raiffova sekvenčního řešení kooperativní hry, nemá příliš velký význam. Tím spíše, že při takovém tvaru redistribuční funkce, který může odpovídat reálnému vztahu mezi způsobem rozdělení výplat a dopadem tohoto rozdělení na společný výkon, nebudou odlišnosti mezi tímto arbitrárním řešením a jinými arbitrárními řešeními (ať již tím, že budou zvoleny jiné parametry určující sekvence, nebo jiný typ řešení) příliš velké odlišnosti. To znamená (z hlediska interpretace dosažených výsledků):

1. Vnější vlivy, které budou predeterminovat tvorbu koalic, budou ve většině reálných redistribučních systémů natolik silné, že zastání „jemnosti“ dosažené modelováním redistribučního systému.

2. V případě, že se hráči nakonec rozhodnou vytvořit společnou koalici (tj. v případě systému se třemi hráči tříčlennou koalici), nebudou ve většině případů schopni rozlišit (svým odhadem situace, byť i byl tento odhad opřený o jejich zkušenosti a kalibrovány jejich zkušeností) mezi jednotlivými typy arbitrárních řešení příslušné kooperativní hry.

Co přinesla aplikace teorie redistribučních systémů k analýze hry typu Tragédie společného (2010-2011)

Zdálo se, že původní výzkumný program se ocitl tak trochu ve slepé uličce. Alespoň ta jeho část, která se týká analýzy, popisu a modelování redistribučního systému. Nové podněty byly získány při analýze hry typu Tragédie společného z hlediska možnosti aplikování teorie redistribučních systémů. (K této analýze viz Budinský-Valenčík-et al. 2011, s. 78-90.)

Hra typu Tragédie společného je hrou dvou hráčů, vyjadřuje ovšem chování určité komunity, která užívá společnou pastvinu, či zásobu vody apod. V dalším budeme uvažovat případ farmářů, kteří hospodaří v podmínkách omezené zásoby vody. Komunita se dohodne na způsobu jejího čerpání. Každý z hráčů má dvě možnosti – buď dodržet pravidla čerpání vody, nebo je nedodržet. Model hry typu Tragédie společného je obdobou hry typu Věžňovo dilema. V matici stojí na jedné straně jeden z farmářů a na druhé straně jsou ostatní. Pokud budou všichni (jak jednotlivý farmář, tak zbývající farmáři) dodržovat dohodu a spolupracovat (což v daném případě znamená dodržovat dohodnutá omezení při používání vody), vypěstuje každý z nich slušnou úrodu. Pokud někdo začne porušovat pravidla čerpání vody, může si svou úrodu zvýšit, ovšem jen v případě, že ostatní hráči dohodu dodrží. Když všichni pravidla čerpání vody poruší, bude každý z farmářů mít úrodu podstatně menší. A nejhůře farmář dopadne, pokud on sám dohodu dodrží a všichni ostatní ji poruší.

Pro případ tří hráčů můžeme vytvořit model využívající nástroje teorie redistribučních systémů. Nejvyšší sklizeň dosáhnou v případě, že si vodu rozdělí tak, aby se mezní výnos z poslední jednotky vody v případě každého hráče rovnal. Čím více se od tohoto rozdělení vody vzdálí od rozdělení daného požadavkem rovnosti mezních výnosů každého z farmářů, tím menší společný výnos (v podobě úrody). Pokud rozdělení vody predeterminuje rozdělení výplat (hráči si již pak mezi sebou výsledky své sklizně nepřerozdělují), máme případ názorné ilustrace toho, jak funguje redistribuční systém v případě, že vyjednávají o rozdělení vody.

Analýza hry typu Tragédie společného a jejího vyjádření v případě tří hráčů prostřednictvím redistribučního systému umožnila velmi přehledné utřídění všech různých typů spřízněnosti mezi hráči. Nemohlo nám uniknout to, že jeden z typů spřízněnosti se vytváří v situaci, kdy některý z hráčů odhalí, že jiný hráč poruší obecně přijatá pravidla a místo toho, aby to oznámil ostatním (pak následovalo potrestání hráče porušujícího pravidla), začne hráče, který pravidla čerpání vody porušil, vydírat.

Jakmile se tento typ vzniku spřízněnosti (kdy se hráči současně kryjí, vydírají i protěžují) dostal do zorného úhlu naší pozornosti, bylo zřejmé, že se jedná o typ „velmi silné“ spřízněnosti, která může podstatným způsobem predeterminovat vznik koalic v nejrůznějších redistribučních systémech – jak (ale nejen) v původním, kde k porušení pravidel došlo, ale (též) v okolí původního redistribučního systému.

³⁶ Když jsme u tříčlenných redistribučních systémů s vnějším prostředím, stačí si vzpomenout na kultovní francouzský film ze 60. let Dobrodruží (L. Ventura, A. Delon, J. Shimkus). Viz např. <http://www.csfed.cz/film/32459-dobrodruzí/>

Aniž bychom vytvořili koncept či model hry, lze zaznamenat nový moment, který vztahy spřízněnosti založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (v případě ilustrativního modelu tedy čerpání vody) přinášejí. Pokud hráč může počítat jen se ztrátou své reputace (důvěryhodnostního kapitálu) či potrestáním, a to s určitou mírou pravděpodobnosti (což lze poměrně snadno modelovat prostřednictvím bayesovských her), pak nyní se situace radikálně mění. Hráč, který byl odhalen, se může dokonce dostat do výhodnější situace, než kdyby k odhalení nedošlo! Je sice vydírán, ale současně i protěžován (z čehož mu může vyplývat řada výhod), přitom je i kryt, a to tak, aby se jak původní, tak i následné porušování pravidel před celou komunitou neodhalilo. (A nejhůř, jak ukážeme vzápětí, může naopak dopadnout, když porušování pravidel jiným hráčem oznámí.)

Zde je na místě poznamenat, že modely analyzující důsledky porušování obecně přijatých zásad ve hrách typu Tragédie společného a od nich odvozených se doposud zabývaly pouze případy, kdy hráč, který zjistí porušení pravidel jiným hráčem, má tři možnosti, jak na toto zjištění reagovat:

- Neučinit nic (což má své důvody).
- Začít porušovat pravidla rovněž.
- Oznámit porušení pravidel ostatním hráčům, z čehož pak vyplývá trest pro hráče porušujícího pravidla.

Případ, kdy hráč, který zjistil porušení pravidel jiným hráčem, začne hráče porušujícího pravidla vydírat, kryt a protěžovat, doposud v rámci standardní teorie her není zkoumán.³⁷ Zčásti je to dáno tím, že model, kterým bychom příslušnou situaci chtěli popsat, není jednoduché sestavit. Není ani zřejmé, kam by takový model bylo možné zařadit, resp. o kterou část teorie se opřít a jaký aparát využít. Již proto, že se zde musí uvažovat vztahy mezi různými „jednotkami“, tj. v našem případě tím, co jsme nazvali redistribučními systémy. Porušování pravidel v jednom systému „přeskočí“ do jiných systémů a zde má protěžování hráčů konkrétní podobu predeterminování vzniku koalic.

Navíc je zřejmé, že se nový prvek (krytí, vydírání a protěžování hráče) netýká jen dvojice hráčů, že tyto prvky budou mít tendenci se řetězit. To znamená, že budou vznikat struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, které budou hrát velmi významnou roli ve společenském dění.

Důsledky působení těchto struktur mohou za určitých podmínek dokonce nabýt podobu, kdy hráči, kteří se „osvobodili“ od své loajality ke komunitě a kteří začali porušovat obecně přijaté zásady, začínají získávat výhody na úkor „zaostalých“ hráčů dodržujících morální a jiné zásady. A hráči, kteří odhalí porušení obecně přijatých zásad, oznámí to ostatním, jsou naopak trestáni.³⁸

Návazně na tyto poznatky byla vyslovena hypotéza, že vztahy spřízněnosti, které vedoucí k vytváření struktur založených na vzájemném porušování obecně přijatých zásad mají tendenci dominovat oproti všem ostatním vztahům spřízněnosti, tj. mají tendenci rozrůstat se, prorůstat do různých redistribučních systémů a podřizovat si ostatní vztahy spřízněnosti.

Inspirativní je z tohoto hlediska zkoumání fenoménu mafie (nikoli v přeneseném, ale původním smyslu). Již proto, že tomuto fenoménu je věnováno poměrně dost pozornosti i v odborné literatuře, cenné jsou přitom i poznatky obsažené v klasických dílech beletrie. Ukazuje se například, jak nad vztahy pokrevní spřízněnosti začínají postupně dominovat již zmíněné vztahy vzájemného krytí a jak se podmínkou porušení určitých obecně uznávaných pravidel stává nezbytnou a ověřovanou podmínkou začlenění hráče do struktury typu mafie. Současně se ovšem i ukazuje, jakou roli zde hraje schopnost rozhodujících hráčů dosáhnout společnou dohodu a dodržet určitý typ dohod.

Jako aktuální, byť i jen dílčí, směr zkoumání tak byl vymezen následující: Popsat, vhodným konceptem a pokud možno i modelem vyjádřit to, čím jsou, jak vznikají, jak se rozvíjejí a jak působí struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad.

Tímto ještě sice nebylo dosaženo zásadního zvratu v realizaci původního výzkumného programu, ale již byly připraveny nejdůležitější podmínky k tomu, aby se odehrál. V tuto chvíli se zdálo, že těžištěm výzkumu bude spíše analýza kontextuálního charakteru her, zatímco význam poznatků dosažených při analýze redistribučních systémů bude ustupovat do pozadí a hrát jen doplňkovou roli.

Pro zajímavost: Ve Výroční zprávě BIS za rok 2010 se uvádí: „*Spíše než o pevnou strukturu se jedná o systém volných, vzájemně spolupracujících a prostupných sítí disponujících penězi a/nebo vlivem a kontakty. Vedle skrytého působení, uplatňování vlivu a používání korupce lze mezi typické jevy zařadit i využívání*

³⁷ Na 4. světovém kongresu Společnosti teorie her bylo referováno jen o výsledcích zkoumání v případě, kdy po zjištění porušení pravidel následuje trest či ztráta reputace.

³⁸ Jakmile se objeví případy, kdy dochází k trestání hráčů, kteří oznámili porušování obecně přijatých zásad, je to neklamným znamením, že institucionální systém celého společenství je kontaminován strukturami založenými na vzájemném krytí. Touto poznámkou ovšem předbíháme další výklad.

*specialistů (např. právníků, daňových a mediálních odborníků). Takové struktury se neuchylují ke zjevnému fyzickému násilí. S jejich působením souvisí i zajišťování nepostižitelnosti prostřednictvím ovlivňování orgánů činných v trestním řízení a soudů.*³⁹

V citované pasáži není explicitně vyjádřený prvek vzájemného vydírání a současného krytí, který je pro pochopení toho, jak příslušné struktury fungují ve společenském prostoru, zcela zásadní. Uvidíme, že o uvedených strukturách s podporou teorie budeme moci říci ještě mnohem více.

Cesta do nitra (či spíše pod pokličku) fungování struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (2011-2012)

Při popisu struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad jsme rovněž vyšli ze zkušenosti toho, co se odehrálo ve vývoji přírodních věd, konkrétně pak při objasňování struktury jádra atomu. Když se zjistilo, že atom lze rozdělit, byla vypracována první představa o jeho struktuře. Vycházela z toho, co se již tehdy vědělo – že atom se skládá z kladně nabitých a záporně nabitých částic, přičemž kladné a záporné náboje se přitahují, zatímco náboje stejného druhu odpuzují. V roce 1897 J. Thomson, který při studiu katodového záření objevil elektron, na základě tohoto objevu vytvořil tzv. Thomsonův model atomu (též pudinkový model), který předpokládal, že atom je tvořen rovnoměrně rozloženou kladně nabitou hmotou, ve které jsou (jako rozinky v pudinku) rozptýleny záporně nabitě elektrony. Thomsonův model překonal na začátku 20. století E. Rutherford, který analýzou experimentů dokázal, že většina hmoty s kladným nábojem je umístěna ve velmi malém prostoru ve středu atomu. To ho vedlo k Rutherfordově modelu, podle kterého se atom skládá z kladně nabitého hutného jádra, kolem kterého obíhají záporně nabitě elektrony, obdobně jako planety obíhají Slunce (proto se tento model nazývá též planetární model atomu). A s dalšími experimenty byl model atomu dále upřesňován. Zkušenost z poznávání struktury atomu říká, že i „špatný“ model je dobrým začátkem, protože může být konfrontován s realitou. Přitom i velmi omezené experimentální prostředky umožňují korigovat nesprávné představy.⁴⁰ Šlo tedy o to vytvořit alespoň nějakou představu o anatomii struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, kterou by posléze bylo možno konfrontovat s realitou.

Zkušenost z jiné oblasti přírodních věd pak nabádala k tomu, abychom struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad chápali ve vývoji, přičemž vývoj v dané oblasti je určován působením přirozeného výběru. Tj. vznikají nejrůznější struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, přežívají však jen ty nejvíce životaschopné. Na základě toho pak vznikla otázka, co propůjčuje strukturám založeným na vzájemném krytí jejich životaschopnost, odolnost vůči vnějším vlivům i schopnost obstat ve vzájemné konkurenci.

K intuitivním představám o tom, jak k mapování anatomie struktur založených na vzájemném krytí přistoupit na základě zkušeností z vývoje přírodních věd, pak přistoupilo ještě to, co nebylo možné přehlédnout při analýze struktur typu mafie – totiž že určitý typ dohod (což je také případ obecně přijatých zásad v rámci určité komunity) je v tomto typu struktur důsledně dodržován a je základem jejich stability.

Zásadní zvrát a podstatný posun v realizaci výzkumného programu (2011-2012)

Tím byly vytvořeny všechny předpoklady pro podstatný posun poznání v dané oblasti, pro onen zásadní zvrát, kterým jsme hovořili již v úvodu. Byla vyslovena následující hypotéza (sestavající se z dvou navazujících částí):

1. Nezbytnou podmínkou stability struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad je to, aby měla jádro vyjednávání vlivu dosahovaného prostřednictvím pákových a synergických efektů této struktury.

2. Toto jádro vyjednávání vlivu se vytváří spontánně, přičemž klíčovou roli hraje schopnost hráčů, kteří jádro vytvářejí, vyjednat a dodržet společně přijatelné rozdělení efektů dosahovaných prostřednictvím pákových a synergických efektů struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad.

Tak se dostala analýza procesu chování hráčů v redistribučních systémech opět pod zorný úhel výzkumu. Novou poznávací situaci bylo možné výstižně popsat s využitím rozlišení primárních a sekundárních redistribučních systému. Primární redistribuční systémy jsou ty, které jsme uvažovali doposud. Sekundární pak ty, které v podobě jádra vyjednávání vlivu jsou nutnou podmínkou stability a schopnosti přežít struktur

³⁹ Bezpečnostní informační služba (2010), <http://www.bis.cz/n/2011-09-07-vyrocní-zprava-2010.html>

⁴⁰ K tomu viz např.:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Thomson%C5%AFv_model_atomu,

http://cs.wikipedia.org/wiki/Rutherford%C5%AFv_model_atomu

založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, kteréhožto porušení se dopouštějí v primárních redistribučních systémech hráči vytvářející tyto struktury. Přitom:

1. V primárních redistribučních systémech je vytváření koalic a rozdělení výplat predeterminováno vztahy spřízněnosti, kterým mají tendenci dominovat vztahy založené na vzájemném krytí (vydírání a protěžování) spojené s působením struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. Tj. vztah mezi vyjednáváním diskriminujících koalic a společně přijatelné rovnováhy zde není podstatný, je zastíněn či přehlušen tím, co predeterminuje tvorbu diskriminujících koalic.

2. V sekundárních redistribučních systémech hraje klíčovou roli přechod od vyjednávání diskriminujících koalic k vyjednání společně přijatelné rovnováhy a dodržení této rovnováhy. Proto i analýza vztahu mezi vyjednáváním diskriminujících koalic a společně přijatelné rovnováhy je zde podstatná, protože s jejím využitím lze „zviditelnit“ to, co jinak zůstává skryto.

Shrnutí nejdůležitějších poznatků týkajících se anatomie struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (2012)

Poznátky, které byly dosaženy, kterými lze (je nutné) nahlížet společenskou realitu, a s nimi spojené pojmy, jež je vhodné (nutné) v souvislosti s nimi používat, lze ve stručnosti zformulovat takto:

1. Existuje tendence struktur založených na vzájemném krytí nepravostí (porušování obecně přijatých zásad) pronikat do všech redistribučních systémů, podřizovat si či vytlačovat ostatní vztahy spřízněnosti a predeterminovat tvorbu koalic i rozdělení výplat.

2. Při spojování struktur založených na vzájemném krytí se vytváří jádro uplatňování vlivu využívající pákový efekt a synergický efekt celé struktury.

3. Toto jádro uplatňování vlivu se sestává z hráčů, kteří jsou schopni dosahovat společně přijatelné rovnováhy prostřednictvím neformálního vyjednávání; tím zajišťují stabilitu struktury a její odolnost proti nejrůznějším vnějším vlivům.

4. V důsledku toho, že jádro vyjednávání vlivu se vytváří na bázi struktur založených na vzájemném krytí, vychází jeho základní ideové paradigma (povinně sdílené hráči jádra) z nutnosti pěstovat nepřítele formou:

- Idealizace vlastní pozice.
- Démonizace druhého.
- Demonstrativní používání dvojího metru.

5. Při vzájemné interakci jader dochází ke shodné ideové polarizaci jader (je pěstován shodný nepřítel, dochází ke shodné polarizaci, koordinovaně je uplatňován dvojí metr), a to v celém společenském (nyní již globálním) prostoru.

6. Struktury založené na vzájemném krytí nepravostí na určitém stupni svého vývoje a při určité míře penetrace společenského prostoru jsou schopny efektivně pronikat do všech institucí, které by měly eliminovat či omezit porušování obecně přijatých zásad dříve, než jsou tyto instituce schopny svou činností vůči porušování obecně přijatých zásad (na jejichž bázi příslušné struktury vznikají) uplatnit, a podřít si jejich činnost. (Nejlépe je to vidět u vyšetřovacích komisí zřizovaných vrcholným orgánem, který vzešel z „vůle lidu“.)

7. Struktury založené na vzájemném krytí nepravostí na určitém stupni svého vývoje a při určité míře penetrace společenského prostoru jsou schopny pronikat do všech společenských hnutí, která vznikají jako kritická reakce vůči působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých, a ovlivní je tak, aby tato hnutí byla neúčinná.

8. Základní formou vnitřních střetů ve struktuře založené na vzájemném krytí je indiskrece, které se dopouštějí hráči tvořící strukturu, kteří se cítí nedoceni či ohroženi.

9. Jádro vyjednávání vlivu tlumí indiskreci použitím indiskrece či hrozbou požití indiskrece vůči hráčům, kteří se indiskrece dopouštějí.

10. Všechny vnější vlivy působící na stabilitu struktury založené na vzájemném krytí se transformují do podoby indiskrece a tlumení indiskrece.

Při této příležitosti je vhodné definovat použité pojmy:

- Struktura založená na vzájemném krytí nepravostí (porušování obecně přijatých zásad) vzniká na základě toho, že určitý hráč a následně ostatní některého z hráčů, který porušil obecně přijaté zásady, začnou vydírat k tomu, aby porušoval obecně přijaté zásady i v dalších případech. Přitom tohoto hráče nejen vydírají, ale i kryjí a současně i protěžují (umožňují mu získávat pozice v různých redistribučních systémech, vytvářet diskriminující koalice a pronikat do institucionální struktury). Struktury založené na vzájemném krytí nepravostí procházejí přirozeným výběrem v daném společenském prostoru a přežívají jen ty nejodolnější.

- Redistribuční systém je jakékoli spojení hráčů ke společnému výkonu, kdy každý hráč řeší dilema mezi: a) Dosažením vysoké výplaty v rámci vytvoření diskriminující koalice (ve které většina hráčů diskriminuje menšinu), ovšem za cenu rizika, že se ocitne sám v pozici menšiny a za cenu ztráty, které při vytváření

diskriminujících koalic vznikají v důsledku poklesu výkonnosti systému; b) Vytvořením společně přijatelné rovnováhy, která vzniká na bázi vzájemné dohody všech hráčů přesně definovatelným způsobem, který odpovídá přirozenému vyjednávání hráčů. Vlastnosti redistribučního systému má každá firma, pracoviště, instituce, organizace, spolek, strana, sdružení (včetně neformálních) apod.

- Vztahy spřízněnosti jsou jakékoli vztahy mezi hráči, které zvyšují či naopak snižují vzájemné sympatie mezi nimi a mohou vést k upřednostnění vzniku některých koalic před jinými. Mohou to být vztahy rodinné či rodové, dané společným místem původu, studia, náboženskou či sexuální orientací, příležitostnou známostí, ale také možností jednoho hráče vydírat druhého.

- Predeterminování tvorby koalic a rozdělení výplat vyplývá ze vztahů spřízněnosti mezi hráči.

- Jádro vyjednávání a uplatňování vlivu je spontánně vzniklé sdružení několika málo hráčů, kteří mezi sebou dokážou vyjednat společně přijatelnou rovnováhu tak, aby toto jádro bylo schopno využívat pákové a synergické efekty struktury založené na vzájemném krytí, na bázi které vznikají. Tuto společně přijatelnou rovnováhu vyjednávají jak z hlediska příležitostí, které se v rámci působení dané struktury nabízejí, tak i z hlediska hrozeb, které vůči ní vznikají. Tím zabezpečuje schopnost přežívání dané struktury, její schopnost rozrůstat se, prorůstat do institucionálního systému a být odolnou vůči nejrůznějším nepříznivým vnějším vlivům a situacím, které strukturu ohrožují. Jádro uplatňování vlivu má podobu neformálně vzniklého redistribučního systému. Hráče jádra sdružuje rovněž společně sdílené základní ideové paradigma, které je globálně polarizováno. Při vývoji struktury založené na vzájemném krytí může docházet k obměně hráčů, kteří jádro vytvářejí.

- Pákový efekt vzniká využitím schopnosti predeterminovat diskriminující koalic v určitém redistribučním systému k působení celého redistribučního systému v souladu s jeho rolí ve společenském systému, tj. dosažení určitých cílů souvisejících s využíváním příležitostí a eliminování hrozeb týkajících se určité struktury založené na vzájemném krytí.

- Synergický efekt vzniká současným a koordinovaným využitím více redistribučních systémů (konkrétně pak kontroly vítězných koalic v tomto systému) k dosažení určitých cílů souvisejících s využíváním příležitostí a eliminování hrozeb týkajících se určité struktury založené na vzájemném krytí.

- Společně přijatelná rovnováha je jeden z typů řešení hry více hráčů, při které dochází k tvorbě koalic a která má nekonstantní součet. Společně přijatelná rovnováha je odvozena z možnosti paretoevských zlepšení oproti průměrně očekávané výplatě, kterou může získat každý hráč při orientaci na tvorbu diskriminujících koalic, kdy ovšem nemá zaručeno, že bude ve vítězné koalici. Možnost paretoevských zlepšení oproti průměrně očekávané výplatě je dána tím, že součet výplat je nekonstantní, přesněji tím, že dochází k poklesu sumy výplat hráčů tím více, čím více se odchýlí od takového rozdělení výplat, které lze interpretovat jako rozdělení výplat podle možného přínosu či výkonnosti hráčů. Hráči mohou dosáhnout společně přijatelné rovnováhy několika typy vyjednávání, při nichž se řídí racionalitou orientovanou na maximalizaci vlastní výplaty. Společně přijatelnou rovnováhu i různé cesty jejího dosažení vyjednáváním hráčů lze matematicky definovat, popsat a modelovat.

- Neformální vyjednávání v rámci jádra vyjednávání a uplatňování vlivu slouží k vyjednání společně přijatelné rovnováhy a současně i k autoselekcí hráčů schopných tuto společně přijatelnou rovnováhu vyjednat. K neformálnímu vyjednávání se využívá nejen institucionalizovaných forem jednání o významných otázkách, ale i neformálních setkání při různých příležitostech souvisejících s významnými událostmi, trávením volného času apod.

- Stabilita struktury založené na vzájemném krytí je její schopnost přežít v měnících se podmínkách a v rámci boje o přežití s jinými obdobnými strukturami. Základní podmínkou je existence efektivně fungujícího jádra vyjednávání vlivu.

- Základní ideové paradigma struktury založené na vzájemném krytí slouží ke globální koordinaci struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad a hraje významnou roli při autoselekcí (vzájemně uznaném) výběru hráčů jádra. Protože kromě této funkce musí základní ideové paradigma i ke krytí porušování obecně přijatých zásad, patří mezi jeho základní atributy: a) pěstování nepřítele, b) idealizace vlastní pozice, c) demonizace druhého (vytvářeného a pěstovaného nepřítele), d) demonstrativní používání dvojího metru. Na základě toho dochází i ke shodné ideové polarizaci jader vyjednávání vlivu v globálním rozměru a možnosti koordinovat svou činnost.

- Instituce sloužící k eliminování či omezení porušování obecně přijatých zásad se vytvářejí v rámci dlouhodobého historického vývoje společnosti – jejich cílem je zejména přijímá zákonů (např. zákonodárné sbory), vynucování zákonů (legislativa, bezpečnost, kontrolní orgány), odstraňování asymetrie informací ke kterému dochází krytím porušování obecně přijatých zásad (mediální oblast). Za určitých podmínek (pokud dojde k bujení struktur založených na vzájemném krytí) může dojít k podstatnému snížení efektivnosti těchto institucí v důsledku jejich penetrace strukturami založenými na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. Hráči, kteří nejsou součástí struktur založených na vzájemném krytí a působí v těchto institucích, tak mají podstatně obtížnější pozici při plnění svých profesních povinností (chránit společnost před porušováním obecně přijatých zásad).

- Hnutí vznikající jako kritická reakce vůči působení struktur založených na vzájemném krytí jsou přirozenou reakcí na situaci, při které dochází k bujení těchto struktur a současně ke snížení efektivnosti institucí sloužících k eliminování či omezení role struktur založených na vzájemném krytí. Do těchto hnutí mohou penetrovat struktury založené na vzájemném krytí obdobně jako do institucí, které k eliminování či omezení vlivu struktur založených na vzájemném krytí vznikají (a často právě prostřednictvím specializovaných institucí tohoto typu).

- Indiskrece je základní forma, kterou se snaží hráč vtažený do struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad narušit tuto strukturu. Používá indiskrece v případě, kdy se cítí nedocenen či ohrožen. Jedná se o zveřejnění případů porušování obecně přijatých zásad, kterého se dopustil jiný hráč či jiní hráči.

- Tlumení indiskrecí použitím indiskrece či hrozbou požití indiskrece je základní formou reakce ze strany struktury založené na vzájemném krytí. Tuto reakci umožňuje jádro vyjednávání vlivu, které při ní využívá pákové a synergické efekty dané struktury.

- Portfoliové investování do pozice má dvě formy: a) získávání pozice v nejrůznějších redistribučních systémech; b) v případě vzniku konfliktu udržováním pozice na všech stranách, které se konfliktu účastní. Výjimkou u hráčů, kteří vytvářejí jádro vyjednávání vlivu, tvoří polarizace spojená se základním ideovým paradigmatem.

Tím jsme se vyrovnali s řešením původní problematiky na úrovni vytvoření určitého funkčního konceptu, který lze dále doplňovat a upřesňovat. Připomeňme si, o co nám šlo: „Popsat chování lidí tak, aby odsud vyplynuly alespoň nějaké prakticky využitelné závěry týkající se (v dané době a na daném místě) toho, jak prosadit to, co je správné a potřebné.“ (Viz úvod toho materiálu.)

A jak bylo v úvodu řečeno, byl kladen důraz na dva aspekty, které stojí též za připomenutí:

„- *Objasnit, za jakých předpokladů lze dosáhnout toho, aby ti, kterých se to týká, společným úsilím dosáhli výsledku, který je pro všechny co nejvýhodnější. To současně znamenalo i odpovědět na otázku, proč někdy (či většinou) vítězí snaha někoho dosáhnout výhod na úkor ostatních a jak se tomu dá zabránit.*

- *Použití k popisu chování lidí exaktní (matematické) prostředky na bázi teorie her tak, aby úroveň (síla, přesnost, jednoznačnost apod.) tohoto popisu (v tom smyslu, že je to právě tak a tak a ne jinak) mohla zvýšit roli teorie při jejím uplatnění v praxi.“*

(Viz úvod toho materiálu.)

Pokud se týká první z obou částí, je zřejmé, že se podařilo velkou část z původního záměru splnit. Aktuálním úkolem tak bylo postoupit, i pokud jde o použité prostředky a propojení výzkumu s vývojem teorie her.

Zařazení řešených úloh do hlavního proudu teorie her a využití standardního aparátu teorie her (2012)

Na daném stupni zkoumání již bylo nutné podniknout systematickou snahu o dotažení některých směrů výzkumu tak, aby bylo možné některé řešené úlohy zařadit do hlavního proudu teorie her a využít standardní aparát teorie her. Jednak proto, aby mohly být využity účinné metody a mohlo dojít ke kvalifikované komunikaci s příslušnou částí badatelské obce, jednak proto, že od využití současných výsledků teorie her bylo možné očekávat významné přínosy i při praktických aplikacích.

K tomu, abychom mohli postoupit v daném směru, napomohlo i to, že jsem se v červenci 2012 mohl zúčastnit prestižního 4. světového kongresu Společnosti teorie her.⁴¹ Současná teorie her se snaží o jednoznačné zařazení úloh do systému dobře uspořádaných poznatků vyjádřených matematickou formou. To platí i pro úlohy interpretující určité reálné situace či využívající experimenty. I zde musí být přístup založen na matematickém modelu, který je přesně zaříděn ve výše uvedeném smyslu. K tomu je využit (jako určitá samozřejmost) postup, kdy řešení každého problému probíhá v rovině maximálního zobecnění, resp. uvažuje se množina všech her určitého typu, která je teprve následně určitým způsobem (nejlépe formou axiomů či definic) omezena a tím zařazena do oblasti, která je již prozkoumána. K tomu je využívána i standardní terminologie a standardní symbolika. To má své výhody (jedná se mj. o velmi účinnou obranu před postmoderními vlivy), ovšem přináší to i určité problémy. Některé úlohy vycházející z potřeb praxe je velmi obtížně formulovat tak, aby mohly být tímto způsobem zaříděny – jako příklad můžeme uvést úlohy související s kontextuálním charakterem her.

Současný stav v teorii her poněkud připomíná snahy o realizaci Hilbertova programu⁴² či pokus skupiny matematiků Bourbaki⁴³. Nabízí se také určitá analogie se situací v chemii – zde lze do 24 hodin možné zjistit,

⁴¹ Většinu z několika stovek přednesených příspěvků lze nalézt na <http://editorialexpress.com/conference/GAMES2012/program/GAMES2012.html>

⁴² http://cs.wikipedia.org/wiki/Hilbert%C5%AFv_program

zda byla objevena nová sloučenina či nikoli. A objev zde má podobu buď návrhu syntézy nové sloučeniny, nebo nalezení nových aplikací sloučeniny již známé. Neexistuje zde však jednoznačná zatříditelnost úloh spojených se zkoumáním vlastností nějaké směsi (což např. souvisí i uměním udělat dobré víno, které je dobré právě tím, že se jedná o směs). Hilbertův program i snaha skupiny Bourbaki se ukázaly být nerealizovatelné, vztah matematiky a reality je mnohem složitější. Vývoj současné matematiky se ubírá směrem více zohledňujícím praktické aplikace. Něco podobného čeká patrně i teorii her. Rovněž tak se „směsí“ (kontextuální úlohou) se v praxi setkáme nesrovnatelně častěji než „čistou látkou“ (určitým typem hry). Proto i z tohoto hlediska lze očekávat přechod k zaměření pozornosti na kontextuální charakter her a odvození úloh, kterými se bude teorie her zabývat, od této problematiky.

Vraťme se však k našemu problému. V nejobecnějším smyslu se hry v redistribučním systému hrají na nějaké množině S (která představuje možná rozdělení výplat). Logické je předpokládat, že se jedná o množinu kompaktní a konvexní, která „je podmnožinou“ \mathbf{R}^3 , přitom nás bude zajímat jen \mathbf{R}^3_+ , tj. nezáporný oktant třírozměrného prostoru. δS_0 bude označovat všechny paretooptimální body na S (tj. body, kdy žádný z hráčů si nemůže zvýšit svou výplatu, aniž by se některému z hráčů jeho výplata nesnížila). Každý prvek x „patřící do“ S je vektorem (x_1, x_2, x_3) . Množina bodů povrchu S v \mathbf{R}^3_+ je totožná s δS_0 . (Toto omezení není podstatné.)⁴⁴

Dále můžeme uvažovat tři množiny:

$$\delta S_{012} := \delta S_0 \cap \{x_1, x_2, 0\}$$

$$\delta S_{013} := \delta S_0 \cap \{x_1, 0, x_3\}$$

$$\delta S_{023} := \delta S_0 \cap \{0, x_2, x_3\}$$

Jedná se o množiny výplat, kdy jeden z hráčů dostane nejmenší možnou (v našem případě rovnou 0) výplatu a ostatní dva hráči si na jeho úkor svou výplatu maximalizují. Z hlediska příslušných dvojic hráčů jsou jejich výplaty na příslušných liniích paretooptimální, zatímco třetí hráč je plně diskriminován. V logice věci nazveme tyto linie liniemi plné diskriminace (příslušného hráče).

Pro řešení příslušné úlohy v nejobecnější poloze můžeme napsat následující charakteristickou funkci:

$$v(1) = v(2) = v(3) = 0$$

$$v(1,2) = \delta S_{012}$$

$$v(1,3) = \delta S_{013}$$

$$v(2,3) = \delta S_{023}$$

$$v(1,2,3) = \delta S_0$$

Vidíme, že každý z hráčů má dva typy strategií:

1. Bude usilovat o vytvoření koalice s některým ze dvou ostatních hráčů; v případě, že se mu to podaří, budou moci plně diskriminovat třetího hráče. Pokud budeme předpokládat, že se budou současně snažit o dosažení některého z paretooptimálních stavů (pro tyto dva hráče), pak množina výplat bude na linii δS_{0ij} (kde i a j jsou indexy, označující příslušné hráče, kteří koalici vytvořili).

2. Budou usilovat o společnou dohodu.

Pokud rozlišíme hry, na ty, v nichž bude používána některá ze strategií vytvoření diskriminující dvoučlenné koalice, a na hry, v nichž bude používána některá ze strategií vytvoření trojčlenné koalice, můžeme hledat příslušná řešení těchto her. Pokud budou nějakým způsobem porovnatelná, pak vůči sobě tato řešení budou vystupovat ve vztahu nákladů obětované příležitosti. (Porovnání obou typů her z hlediska principů nákladů obětované příležitosti již přesahuje rámce přístupu v rámci stávající standardní teorie her.)

Standardní teorie her umí řešit každou z výše uvedených úloh 1. a 2. samostatně:

⁴³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Bourbaki

⁴⁴ Na δS_0 existuje jediný bod s největším součtem hodnot jeho souřadnic, tj. $\max\{x_1+x_2+x_3 \mid x \text{ „patřící do“ } S\}$. Současně na δS_0 existuje i bod y , pro který platí, že $x_1+x_2+x_3 > y_1+y_2+y_3$ (v důsledku kompaktnosti množiny S bude těchto bodů na δS_0 nekonečně množství). Tím neomezujeme obecnost úloh, které řešíme, jen z hlediska interpretace poukazujeme na to, že největšího součtu výplat dosáhnou hráči v jednom jediném bodě a v ostatních bodech je součet výplat nižší. Rovněž tak z hlediska interpretací můžeme předpokládat, že na δS_0 je nějak definován pojem vzdálenosti, přičemž funkce, jejíž proměnnou je vzdálenost od bodu maximálního součtu výplat a funkční hodnou součet výplat, je funkce klesající.

Ad 1: Pokud jde o hry spojené s použitím strategií vedoucích k vytvoření dvoučlenné koalice plně diskriminující třetího hráče, může být v některých z nich jejím řešením stabilní Neumann-Morgensternova množina na S , která se sestává ze tří bodů.

Jedna z možných interpretací tohoto řešení je následující: Pokud by vznikla dohoda mezi dvěma hráči, pak by jejím výsledkem byl některý z bodů stabilní Neumann-Morgensternovy množiny. Protože není předem určeno který, pak tuto situaci můžeme chápat i tak, že každý ze stavů odpovídající příslušným bodům může nastat se stejnou pravděpodobností. Na základě toho můžeme definovat pojem očekávaná průměrná výplata. Pokud se podíváme na původní množinu S a podmnožinu paretooptimálních (z hlediska všech tří hráčů) bodů na ní, tj. δS_0 , pak na této podmnožině paretooptimálních bodů existuje podmnožina, která představuje paretoovská zlepšení oproti očekávané průměrné výplatě každého z hráčů. Tuto situaci můžeme chápat i tak, že máme množinu S a bod d_1 , jehož souřadnice odpovídají Neumann-Morgensternově množině, tj. jsou výsledkem řešení příslušné soustavy rovnic (3.1. – 3.2). (Bod s příslušnými souřadnicemi patří do S , ale nepatří do δS_0).

Ad 2: Jedním z (arbitrárních) řešení příslušné kooperativní hry je Raiffovo sekvenční řešení, které vyhovuje třem axiomům standardního řešení kooperativních her tohoto typu (tj. axiomu Pareto-optimality, axiomu Kovariance (tj. pozitivní afinní transformace) a axiomu Symetrie; dále pak axiomu Step-by-step negociace (který zavedl Kalai (1977) a axiomu Nezávislosti na irrelevantních alternativách).⁴⁵ V případě, že za body d_2, d_3, \dots vezmeme příslušná Neumann-Morgensternova řešení na množinách S_1, S_2, \dots , získáme příslušné Raiffovo sekvenční řešení.

Pro Raiffovo řešení platí určitá obodoba Nashova programu, tj. existuje popis nekooperativních vyjednávacích her, jejichž řešením je arbitrární Raiffovo sekvenční řešení v kooperativní hře.

Je zřejmé, že tzv. redistribuční rovnice $x_1 + x_2 + x_3 = E - \eta \cdot R(x_1 - e_1; x_2 - e_2; x_3 - e_3)$ je jedním z možných zadání δS_0 . Část úloh řešených v rámci teorie redistribučních systémů jsme tak zařídili do rámců standardní teorie her, resp. hlavního proudu teorie her.

Možnosti aplikace výsledků získaných zaříděním úloh řešených v rámci teorie redistribučních systémů do výzkumu do hlavního proudu teorie her (2012)

Z intuitivního hlediska se zdá, že pro jádra vyjednávání vlivu vytvářející se na bázi struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad platí mj. následující:

- Mají hierarchickou strukturu, která nekopíruje strukturu institucí.
- Klíčovou roli v nich hraje schopnost tří vůdčích hráčů dosáhnout dohody a tuto dohodu dodržet.
- Jádra vyjednávání vlivu na nižších stupních se vyvíjejí dynamičtěji než na vyšších stupních, může docházet ke vzniku nových jader i k výměnám vůdčích hráčů ve stávajících jádrech.
- Dochází k i vývoji jednotlivých hráčů (někteří jsou schopni těžit ze své zkušenosti a zlepšovat své schopnosti, pokud jde o možnost udržení se v jádru či dostat se do jádra na vyšší úrovni.

Jako určitou hypotézu pak můžeme formulovat to (co, pokud se ověří, je velmi významné): Pokud chce být hráč úspěšný z hlediska své pozice v jádrech vyjednávání vlivu, musí (kromě schopnosti vhodně manifestovat přihlášení se ke společně sdílenému základnímu ideovému paradigmatu) se umět vyhnout dvěma krajnostem:

- Preferovat vytváření diskriminujících koalic před dosažením společně přijatelné rovnováhy.
- Usilovat o dosažení společně přijatelné rovnováhy „za každou cenu“, tj. i ústupků, které následně vedou k oslavení jeho pozice a vlivu.

Standardní teorie může zkoumat různé varianty vyjednávání. Zde se například ukazuje, že nejvhodnějším základem v blíže nespecifikovaných podmínkách je použití univerzální strategie 2+1: Hráč navrhne – a to současně – každému z ostatních dvou hráčů jednak vytvoření diskriminující rovnováhy (tj. rovnováhy diskriminující třetího hráče) a jednak vytvoření společně přijatelné rovnováhy.

⁴⁵ Podrobně (Trochel 2009).

Závěr: Co nelze (pokud chceme, aby výsledky výzkumného programu napomohly řešení problémů na daném místě a v danou dobu)

Ne od všech výsledků jakéhokoli bádání musíme nutně očekávat, aby napomohly řešení problémů na daném místě a v danou dobu. S určitou nadsázkou můžeme říci, že teoretické problémy může rozlišit na dva druhy:

- Ty, od kterých neočekáváme, že napomohou řešení problémů na daném místě a v danou dobu.
- Ty, od kterých očekáváme, že napomohou řešení problémů na daném místě a v danou dobu.

Budeme předpokládat, že i úlohy druhého typu, tj. ty, od kterých očekáváme, že napomohou řešení problémů na daném místě a v danou dobu, jsou významné. A tudíž (prizmatem toho, co jsme si řekli) můžeme položit otázku, co nelze, pokud se má jednat o úlohu druhého typu. Ve vymezení toho, co v tomto smyslu nelze, spočívá pozitivní závěr našeho materiálu. Tak tedy:

1. Nelze spoléhat jen na institucionální řešení současných problémů, a to v dvojím smyslu:

- Stávající instituce pod agresivním vlivem struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad selhávají.

- Selžou i spontánně (z odporu k situaci nastávající v důsledku působení uvedených struktur) vznikající neformální instituce typu hnutí či aktivit, a to v důsledku schopnosti uvedených struktur tyto spontánně vznikající instituce již v době jejich zrodu penetrovat.

2. Nelze se obejít bez výkladu teorie her jako bojového umění, kterou si jako takovou může osvojit v podstatě kdokoli, kdo je schopný přemýšlet (jedná se o jeden z klíčových mezičlánků mezi tím, co může dokázat teorie, a jejím využitím v praxi). Řešení současných problémů předpokládá nejen znalost toho, o co jde a co dělat, ale i akční schopnost zvládnout nejrůznější situace.

3. Nelze se obejít bez schopnosti analyzovat, modelovat a reagovat na důsledky kontextuálního charakteru her, tj. toho, že v realitě spolu nejrůznější hry vzájemně souvisejí.

4. Nelze se obejít bez využití abstraktních modelů, kterými teorie her disponuje, protože bez nich nedokážeme pozornost zaměřit na to nejdůležitější a vhodně organizovat naši zkušenost.

5. Nelze se obejít bez zařazení výzkumu do hlavního proudu rozvoje teorie her, protože bez toho nebudeme mít pevnou půdu pod nohama.

6. Nelze se uspokojit jen s tím, co přináší hlavní proud rozvoje teorie her, protože jeho profilace je daná jinými motivy než přispět k řešení problémů na daném místě a v danou dobu (což má své oprávnění).

Tím, co jsme uvedli, jsou v návaznosti na obsah materiálu vymezeny i úkoly dalšího zkoumání. Z hlediska praktického je pak důležité zorganizovat vhodnou formu osvojování (předávání poznatků a dovedností, výuky a výcviku) teorie her jako bojového umění. Stěží lze najít jinou „parketu“, která by mohla přinášet více podnětů a poznatků umožňujících pokračovat v realizaci výzkumného programu, o kterém v tomto materiálu referujeme. A možná to platí nejen pro náš program, ale i pro teorii her jako takovou.

Literatura (neúplná):

- BEDRETDINOV, Rafik a Radim VALENČÍK. Lidský kapitál, křížové koalice a redistribuční hry. In Reprodukce lidského kapitálu. Praha: VŠE. Oeconomia, 2009. ISBN 978-80-245-1434-5.
- BEDRETDINOV, Rafik a Radim VALENČÍK. Racionální základ morality v redistribučních systémech. In IMEM 2009 Interdisciplinary Relationships in the Theory and Practice of Mathematics, Management, Economics and Mathematics. Ružomberok: Catholic University, 2009. ISBN 978-80-8084-471-4.
- BEDRETDINOV, Rafik a Radim VALENČÍK. Racionální základ morality v redistribučních systémech. In Znalosti pro tržní praxi 2009. Olomouc: Katedra aplikované ekonomie Filosofické fakulty University Palackého, 2009. ISBN 978-80-87273-02-9.
- BENESCH, J. a H. MIHALČINOVÁ a Radim VALENČÍK. Resolved and Unresolved Problems of Negotiation in the Theory of Redistribution Systems. In Dlouhý, M., Skočdoplová, V. Mathematical Methods in Economics 2011. Praha: VŠE Praha a EU Bratislava, 2011. ISBN 978-80-7431-060-7.
- BEDRETDINOV, Rafik a Radim VALENČÍK a Petr WAWROSZ. Obecná teorie redistribučních systémů. In Sborník ze 4. výroční konference České společnosti ekonomické. Praha: Česká společnost ekonomická, 2006a.
- BEDRETDINOV, Rafik a Radim VALENČÍK a Petr WAWROSZ. Obecná teorie redistribučních systémů. In Determinanty sociálního rozvoje: Zborník zo IV. ročníku medzinárodnej konferencie. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2006b. ISBN 80-8083-280-3.
- Budinský Petr, Radim Valenčík et al. Game Theory (Redistribution and Contextual Games) as a Tool for Human Behaviour Decoding. Publisher Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., (University of Finance and Administration), Edition EUPRESS, 145 pp. First edition. Prague, 2011. ISBN 978-80-7408-058-6. On-line <http://www.vsfz.cz/?id=1685-pracovni-materialy>

- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. Redistribution Systems and Contextual Games. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2011, 3, od s. 198-219, 22 s. ISSN 1802-792X. 2011.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. What are the Causes of Disturbances of morality in redistribution systems. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010, 2, od s. 140-162, 23 s. ISSN 1802-792X. 2010.
- BUDINSKÝ, Petr a Karel HAVLÍČEK a Radim VALEŇČÍK. Řízení firem a institucí v období krize – jak využít teorii her. In Manažment v 21. století: problémy a východiska. Bratislava: Vysoká škola manažmentu, 2010. ISBN 978-80-89306-08-4.
- BUDINSKÝ, Petr a KOL. Teorie redistribučních systémů (Jak číst společenskou realitu a oč tu běží?). Praha: vysoká škola finanční a správní, 2010. 155 s. Eupress. ISBN 978-80-7408-044-9.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. Jak "vypočítat" zdroje morality i příčiny jejího narušení. In IMEM 2009 Interdisciplinary Relationships in the Theory and Practice of Mathematics, Management, Economics and Mathematics. Ružomberok: Catholic University, 2009. od s. 678 – 687, 10 s. ISBN 978-80-8084-471-4.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. Teorie redistribučních systémů a memetika (příběh dešifrování reality). In Teorie redistribučních systémů – o čem je a co nového přináší? 2009. VALEŇČÍK, Radim. Víno, inovace, vertikální mobilita. In Víno jako multikulturní fenomén. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. ISBN 978-80-87273-01-2.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. Nash Equilibrium in Redistributions Systems (Calculation, Weight, Application). ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2008, 1, od s. 124-130, 7 s. ISSN 1802-792X. 2008a.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. Redistribution Systems Theory as a Key to Reality Decoding. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2008, 2, od s. 158-175, 18 s. ISSN 1802-792X. 2008b.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. Applications of theory of redistribution Systems to Analysis Competitvity. Ekonomický časopis, Bratislava: SAP, 57, 3, od s. 291-306. ISSN 0013-3035. 2009a.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK. Teorie redistribučních systémů. Politická ekonomie, 5, od s. 244 – 259, 16 s. ISSN 0032-3233. 2009b.
- BUDINSKÝ, Petr a Radim VALEŇČÍK a Jiří BENESCH a Ondřej ČERNÍK a Karel HAVLÍČEK a Herbert HEISLER a Tomáš KOSIČKA a Hana MIHALČINOVÁ a Jiří MIHOLA a Tomáš OTÁHAL a Jiří ŠNAJDAR a Petr WAWROSZ. Game Theory (Redistribution and Contextual Games) as a Tool for Human Behaviour Decoding. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2011. 145 s. EUPRESS. ISBN 978-80-7408-058-6.
- HAVLÍČEK, Karel a Radim VALEŇČÍK. A Game-Theory-Based Analysis of Corruption and its Effects in CEE Countries. Ekonomia Economics, Wroclaw: Wroclaw University of Economics, roč. 21, č. 14, od s. 243- 252, 9 s. ISSN 1899-3192. 2011.
- HEISLER, Herbert a Radim VALEŇČÍK a Petr WAWROSZ. Mikroekonomie středně pokročilý kurz. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 288 s. ISBN 978-80-7408-040-1.
- HEISLER, Herbert a Radim VALEŇČÍK. Některé aspekty reprodukce lidského kapitálu z hlediska teorie her. In Reprodukce lidského kapitálu (vzájemné vazby a souvislosti III.). Praha: VŠE, 2010. ISBN 978-80-245-1697-4.
- HEISLER, Herbert a Radim VALEŇČÍK. I iracionální chování může být racionální – aneb Teorie her tak trochu jinak. Vesmír, Praha, č. 90, od s. 206-207, 2 s. ISSN 1214-4029. 2011. ŠNAJDAR, J. a Radim VALEŇČÍK. Jaký vliv má na naše reformy proces vytváření struktur založených na vzájemném krytí porušování pravidel a obecně přijatých zásad? In Bílá místa teorie a černé díry reforem veřejného sektoru III. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2011. od s. 267-277, 10 s. ISBN 978-80-210-5385-4.
- MIHOLA, Jiří a Radim VALEŇČÍK a M. VLACH. Game Theoretic Models of Distribution Systems. In Barták, R. Proceedings of the 14th Czech-Japan Seminar on Data Analysis and Decision Making under Uncertainty (CSJ 2011). Hejnice, 2011. ISBN 978-80-7378-179-8.
- ŠNAJDAR, Jiří a Radim VALEŇČÍK. Criteria of Correctness of Social Investments and Social Assurance Reforms. In Valenčík R. Human Capital and Investment in Education. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2011. ISBN 978-80-7408-057-9.
- Trockel, Walter. An Axiomatization of the Sequential Raiffa Solution. Working Paper. Institute of Mathematical Economics (IMW), Bielefeld University, 2009. On-line <http://editorialexpress.com/conference/GAMES2012/program/GAMES2012.html>
- VALEŇČÍK, Radim. Human Capital and Investment in Education. In Human Capital and Investment in Education. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2011. ISBN 978-80-7408-057-9.
- VALEŇČÍK, Radim. K některým metodologickým otázkám zkoumání sociálních a etických aspektů společenských jevů. In Sociálna práca, manažment a ekonómia – výzvy v období ekonomickej kríz.

- Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2011. od s. 321-335, 14 s. ISBN 978-80-8084-739-5.
- VALENČÍK, Radim. Několik poznámek sebereflexi společenské reality. Marathon, Praha, č. 1/2011, od s. 20-21, 2 s. ISSN 1211-8591. 2011.
- VALENČÍK, Radim. Podnětný pohled na problematiku veřejných statků s využití teorie her a experimentů. (Špalek, J. Veřejné statky – teorie a experiment. C. H. Beck, Praha, 2011, 224 s.). Marathon, Praha, č. 2. ISSN 1211-8591. 2011.
- VALENČÍK, Radim. Příčiny krize a vzdělanostní společnost. In Finanční trhy a jejich regulace v podmínkách doznívání světové finanční krize. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2011. ISBN 978-80-7408-050-0.
- VALENČÍK, Radim. XIV. International Scientific Conference on Human Capital and Investment in Education. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2011, 3, od s. 275-278, 4 s. ISSN 1802-792X. 2011.
- VALENČÍK, Radim. XIV. International Scientific Conference on Human Capital and Investment in Education. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., roč. 5, č. 3, od s. 275-278, 3 s. ISSN 1802-792X. 2011.
- VALENČÍK, Radim. Editace Lidský kapitál a investice do vzdělání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7408-043-2.
- VALENČÍK, Radim. Hry o reformy a deformy. In Lidský kapitál a investice do vzdělání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 22 s. ISBN 978-80-7408-043-2.
- VALENČÍK, Radim a I STÁŇA. O spojení černých děr reforem a bílých míst teorie (Pomůže nám matematika rozšiřovat, oč tu běží?). In Bílá místa teorie a černé díry reforem ve veřejném sektoru II. : Tribun EU, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7399-907-0.
- VALENČÍK, Radim. Reformy systémů sociálního investování a sociálního pojištění (otázky). In Lidský kapitál a investice do vzdělání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 18 s. ISBN 978-80-7408-043-2.
- VALENČÍK, Radim a Petr WAWROSZ. Teorie redistribučních systémů a analýza institucionálního prostředí. In Týždeň vedy a techniky na PF KU v Ružomberku. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2010. od s. 461 – 480, 20 s. ISBN 978-80-8084-555-1.
- VALENČÍK, Radim. Aplikace teorie her v ekonomice i v politice a otevřené problémy teorie redistribučních systémů. Mensa, XVII, 3. ISSN 1211-8877. 2009.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a investice do vzdělání. In Lidský kapitál a investice do vzdělání. Sborník z 12. mezinárodní vědecké konference. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2009. ISBN 978-80-7408-028-9.
- VALENČÍK, Radim a A KOL. Matematické základy teorie redistribučních systémů (úvodní poznámky). In Lidský kapitál a investice do vzdělání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2009. ISBN 978-80-7408-028-9.
- VALENČÍK, Radim. Mohou memplexy zablokovat reformy? (Co musí vzít v úvahu veřejné politiky). In Teoretické a praktické aspekty veřejných financí. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1513-7.
- VALENČÍK, Radim a Pavel VÁVRA. Počítačový model redistribučního systému a jeho manažerské aplikace. In IMEM 2009 Interdisciplinary Relationships in the Theory and Practice of Mathematics, Management, Economics and Mathematics. Ružomberok. : Catholic University, 2009. od s. 307-316, 10 s. ISBN 978-80-8084-471-4.
- VALENČÍK, Radim a Petr BUDINSKÝ. Redistribution Systems, Cross-Coalitions among them and Complexes of Memes Securing their Robustness. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2009, 1, od s. 29-47, 19 s. ISSN 1802-792X. 2009.
- VALENČÍK, Radim. Skutečné příčiny iracionality ve sporech o reformách systémů sociálního investování a sociálního pojištění. In Bílá místa teorie a černé díry reforem ve veřejném sektoru. Šlapanice: ESF MU, 2009. od s. 179-184. ISBN 978-80-7399-657-4.
- VALENČÍK, Radim. Teorie redistribučních systémů – o čem je a co nového přináší? In Příloha časopisu Marathon. 2009. ISSN 1211-8591.
- VALENČÍK, Radim. Teorie her a redistribuční systémy. 1. vyd. Praha: VŠFS, 2008. 120 s. ISBN 978-80-7408-002-9.
- VALENČÍK, Radim a Rafík BEDRETDINOV. Investování do lidského kapitálu a vzdělanostní společnost. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2007, 1, od s. 49-73, 25 s. ISSN 1802-792X. 2007.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a investice do vzdělání. Praha: VŠFS, 2007. ISBN 978-80-86754-95-6.
- VALENČÍK, Radim a Rafík BEDRETDINOV a Petr WAWROSZ. Vzdělanostní ekonomika a bariéry jejího zrodu. In Znalostní ekonomika: Sborník ze 2. ročníku konference. 1. vyd. Praha: VŠFS, 2006. od s. 40 - 48. ISBN 80-86754-63-4.

- VALENČÍK, Radim. Efektivnost investování do lidského kapitálu [CD-ROM]. Praha: VŠFS, 2005a. ISBN 80-86754-51-0.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a investice do vzdělání: sborník z 8. ročníku mezinárodní konference. Praha: VŠFS, 2005b. ISBN 80-86754-50-2.
- VALENČÍK, Radim. Ekonomie produktivní spotřeby. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2004.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a investice do vzdělání: sborník ze 7. ročníku mezinárodní konference. Praha: VŠFS, 2004. 207 s. ISBN 80-86754-28-6.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a investice do vzdělání: sborník z 6. ročníku mezinárodní konference. Praha: VŠFS, 2003. 152 s. ISBN 80-86754-08-1.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a investice do vzdělání: sborník z 5. ročníku konference. Praha: Bankovní akademie, 2002. 194 s. ISBN 80-238-9734-9.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a kapitálový trh. Praha: vo Ulrych - Růžičkův statek, 2001. 91 s. ISBN 80-86579-00-X.
- VALENČÍK, Radim. Lidský kapitál a investice do vzdělání v procesu rozvoje společnosti: sborník ze 3. ročníku konference. Praha: VŠFS, 2000. 89 s.
- VALENČÍK, Radim. Teorie her jako bojové umění. Prezentace a komentáře k některým obrázkům, verze je z 26.4, podklad k semináři 16.5.2012. Vysoká škola finanční a správní, 2012. On-line: <http://www.vsfz.cz/?id=1111-archiv>
- WAWROSZ, Petr a Herbert HEISLER. Causes of Barriers in Investing into Human Capital. In Valenčík, R.. Human Capital and Investment in Education. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2011. 4 s. ISBN 978-80-7408-057-9.
- WAWROSZ, Petr. Dobrovolnictví z pohledu ekonomické teorie. In Sociálne podnikanie verzus chudoba a dobrovoľníctvo. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2011. 7 s. ISBN 978-80-557-0259-9.
- WAWROSZ, Petr. Dosahování a narušování institucionální rovnováhy v redistribučních systémech. Politická ekonomie, Praha: Vysoká škola ekonomická, roč. 59, č. 4, od s. 526-546, 20 s. ISSN 0032-3233. 2011.
- WAWROSZ, Petr a Herbert HEISLER. Investiční příležitosti a znalostní společnost. In Veda a vzdelávanie na podporu vzdelanostnej spoločnosti. Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2011. od s. 1067 – 1083, 16 s. ISBN 978-80-8122-017-3.
- WAWROSZ, Petr. Network Rules and Company Behaviour. In Proceedings VCM Conference 2011. Steyr, Austria: Upper Austria University of Applied Sciences, School of Management, 2011. od s. 369-396, 27 s. ISBN 978-3-8440-0041-2.
- WAWROSZ, Petr a Herbert HEISLER. Pareto Improvements Reached through Knowledge Society. In EBES 2011. Zagreb: University of Zagreb, 2011. od s. 114-131, 17 s. ISBN 978-605-61069-3-4.
- WAWROSZ, Petr. Hledání institucionální rovnováhy v redistribučních systémech (Seeking the Institutional Equilibrium in. In Sociálne podnikanie verzus chudoba a sociálna exklúzia. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2010. ISBN 978-80-557-0010-6.
- WAWROSZ, Petr. Faktory ovlivňující formální a neformální instituce. In Bílá místa teorie a černé díry reform ve veřejném sektoru II. Brno: ESF MU Brno, 2010. 19 s. ISBN 978-80-7399-907-0.
- WAWROSZ, Petr. Hledání institucionální rovnováhy. In IMEA. Sborník z 10. ročníku mezinárodní konference. 2010. ISBN 978-80-7395-254-9.
- WAWROSZ, Petr. Incentives to Irresponsible Behavior and Present Crisis. In Financial Crisis: Institutions and Policies. 1. vydání. Bučovice: Martin Stříž Publishing, 2010. od s. 184 - 209, 25 s. ISBN 978-80-87106-36-5.
- WAWROSZ, Petr. Paralelní hry v redistribučním systému a jejich vliv na podnikové znalosti. In Ekonomické znalosti pro tržní praxi. 1. vydání. Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2010. od s. 408-422, 14 s. ISBN 978-80-904477-5-2.
- WAWROSZ, Petr. Redistribuční systém, paralelní hry a výkonnost podniku. In Nové trendy, nové nápady 2010. Znojmo: SVŠE Znojmo, 2010. od s. 606-619, 13 s. ISBN 978-80-87314-12-8.
- WAWROSZ, Petr. Faktory ovlivňující formální a neformální instituce. In Nové trendy, nové nápady 2009. Znojmo: SVŠE Znojmo, 2009. ISBN 978-80-87314-04-3.
- WAWROSZ, Petr. The Theory of Redistribution Systeme and Institutions. In Institutions, Rule of Law and Prosperity: Issues and Challenges. 2009.
- WAWROSZ, Petr. Investování do sociálního kapitálu, efektivnost a redistribuční systémy. ACTA VŠFS, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2007, 1, od s. 74-102, 29 s. ISSN 1802-792X. 2007. URL
- WAWROSZ, Petr. Thorstein Veblen a americká meziválečná institucionální ekonomie. Marathon (on-line), 2007, 3. ISSN 1211-8591. 2007.

Internetové zdroje:

- <http://www.bis.cz/n/2011-09-07-vyrocní-zprava-2010.html>
<http://www.csfd.cz/film/32459-dobrodruzí/>

<http://editorialexpress.com/conference/GAMES2012/program/GAMES2012.html>
<http://www.vsfs.cz/?id=1685-pracovni-materialy>
<http://www.vsfs.cz/?id=1046-teoreticky-seminar-eps>
http://cs.wikipedia.org/wiki/Rutherford%C5%AFv_model_atomu
http://cs.wikipedia.org/wiki/Thomson%C5%AFv_model_atomu

Co vytváří „architekturu nebezpečnosti“ (a není na první pohled vidět)

(Pár narychlo psaných poznámek k semináři Nová bezpečnostní architektura Evropy; uspořádalo 26.6.2012: České sdružení přátel Le Monde Diplomatique, Fontes rerum, Res publica, sdružení pro informace)

Radim Valenčík

Pozorujeme-li mnohé jevy na poli bezpečnostní politiky, zjišťujeme, že se v nich až příliš často objevují následující prvky:

1. Frapantní používání dvojího metru k oceňování situace a použití silových řešení.
2. Používání takových silových řešení, která mají bumerangové důsledky a situaci ještě více zhoršují.
3. Boj s nepřítelem způsobem, kterým je nepřítel pěstován.
4. Udržování historických stereotypů, které vyvolávají napětí i tam, kde by měla být spolupráce.

Dochází tak spíše než k vytváření bezpečnostní architektury, k budování architektury rostoucího nebezpečí. Odpověď na otázku, proč tomu tak je, musíme hledat daleko mimo oblast bezpečnostní politiky. Reálná bezpečnostní politika se mnohým expertům zdá být mimo kontrolu a vyvstává otázka, jaké skutečné síly do ní promítají svůj vliv a z jakého podhoubí vyrůstá. Cílem následujících řádek je upozornit na některé aspekty, které nebývají brány v úvahu, a to ze dvou důvodů:

1. Jednak se jedná o jevy, které se z titulu povahy své existence projevují v asymetrii dostupnosti informací, lidsky řečeno – z toho, že před zraky většiny mají zůstat některé věci skryty.
2. K tomu, abychom uviděli to, co se snaží zůstat skryto, potřebujeme poměrně přesné a rozvinuté teoretické nástroje.

I když to není na první pohled tak zřejmé, souvisí problém deformací procesu vytváření bezpečnostní architektury s takovým jevem, jako je korupce, či obecněji s tím, co lze nazvat porušením obecně přijatých (především etických) zásad. Při zkoumání korupce, konkrétně pak toho, proč je korupce tak rezistentním jevem a nelze ji „léčit“ běžnými institucionálními prostředky jsme dospěli⁴⁶ s využitím teorie her (modelů odvozených od hry typu Tragédie společenského vlastnictví a modelů vyjednávání v redistribučních systémech) k závěrům, které lze formulovat ve zkratce následujícím způsobem:

1. Existuje tendence struktur založených na vzájemném krytí nepravostí (porušování obecně přijatých zásad) pronikat do všech redistribučních systémů, podřizovat si či vytlačovat ostatní vztahy spřízněnosti a predeterminovat tvorbu koalic i rozdělení výplat dle výše podílu na realizaci a krytí těchto nepravostí.

2. Při spojování struktur založených na vzájemném krytí se vytváří jádro uplatňování vlivu využívající pákový efekt a synergický efekt celé struktury.

3. Toto jádro uplatňování vlivu se sestává z hráčů, kteří jsou schopni dosahovat společně přijatelné rovnováhy prostřednictvím neformálního vyjednávání; tím zajišťují stabilitu struktury a její odolnost proti nejrůznějším vnějším vlivům.

4. V důsledku toho, že jádro vyjednávání vlivu se vytváří na bázi struktur založených na vzájemném krytí, vychází jeho základní ideové paradigma (povinně sdílené hráči jádra) z nutnosti pěstovat nepřítele formou:

- Idealizace vlastní pozice.
- Démonizace druhého.
- Demonstrativního používání dvojího metru.

5. Při vzájemné interakci jader dochází ke shodné ideové polarizaci jader (je pěstován shodný nepřítel, dochází ke shodné polarizaci, koordinovaně je uplatňován dvojí metr), a to v celém společenském (nyní již globálním) prostoru.

6. Struktury založené na vzájemném krytí nepravostí na určitém stupni svého vývoje a při určité míře penetrace společenského prostoru jsou schopny efektivně pronikat do všech institucí, které by měly (a obecně mohly) eliminovat či omezit porušování obecně přijatých zásad dříve, než jsou tyto instituce schopny svou činnost vůči porušování obecně přijatých zásad (na jejichž bázi příslušné struktury vznikají) uplatnit, a podřídit

⁴⁶ Jedná se o tým působící na VŠFS, jehož výsledky lze sledovat na <http://www.vsfs.cz/?id=1046-teoreticky-seminar-eps>.

si jejich činnost. (Nejlépe je to vidět u vyšetřovacích komisí zřizovaných vrcholným orgánem, který vzešel z „vůle lidu“, tedy parlamentem, ale i u podobných komisí, působících v rámci formalizované organizační struktury na jednotlivých ministerstvech a úřadech státní moci na nižších stupních řízení.)

7. Struktury založené na vzájemném krytí nepravostí na určitém stupni svého vývoje a při určité míře penetrace společenského prostoru jsou schopny pronikat do všech společenských hnutí, která vznikají jako kritická reakce vůči působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých, a ovlivní je tak, aby tato hnutí nebyla schopná realizace účinných akcí.

8. Základní formou vnitřních střetů ve struktuře založené na vzájemném krytí je indiskrece, které se dopouštějí hráči tvořící strukturu, kteří se cítí nedocenění či ohroženi.

9. Jádro vyjednávání vlivu tlumí indiskreci použitím indiskrece či hrozbou požití indiskrece vůči hráčům, kteří se indiskrece dopouštějí.

10. Všechny vnější vlivy působící na stabilitu struktury založené na vzájemném krytí se transformují do podoby indiskrece a tlumení indiskrece.

Struktury založené na vzájemném krytí vždy existovaly jako významný společenský fenomén, jejich role však byla omezována:

- Možnostmi ekonomiky („uživit“ tyto struktury znamenalo vždy značnou ekonomickou zátěž).
- Konkurencí mezi zeměmi (ty, v nichž se tyto struktury rozbujely, zaznamenaly úpadek a jejich vliv (mnohdy i formou obsazení teritoria) převzaly země s dobře fungující státní správou.
- Uchováním funkčnosti státní správy.
- Omezenou možností kontaktů podmiňujících rozsáhlejší vliv a včasnou reakcí na vnější vlivy.

Naopak v současné době se kromě zániku omezujících podmínek objevila i řada faktorů přispívajících k expanzivnímu růstu struktur založených na vzájemném krytí, jejich propojování až na globální úrovni a dominanci jejich vlivu.

1. Pokud jde o zánik omezujících podmínek, jedná se zejména o následující:

- Podstatně vzrostly možnosti ekonomiky, je tedy „z čeho brát“, aniž by to aktuálně obyvatelstvo pocítilo (k tomuto pocíťování problémů ze strany obyvatelstva dochází až nyní, a to zejména v důsledku selhání mechanismů alokační efektivity, což se zcela zjevně projevuje např. v kauze „Řecko“).

- „Vyčišťující“ konkurence mezi zeměmi prakticky neexistuje v důsledku monopolárního světa a USA nejsou z hlediska bujení struktur založených na vzájemném krytí schopné být „četníkem“ ani sami vůči sobě (což souvisí se způsobem uplatňování jejich vlivu).

- Institucionální systém prakticky všech zemí je plně penetrován těmito strukturami a v boji proti nim zcela ztratil funkčnost (a to včetně zpravodajských centrál); navíc je schopen i v rovině národní či dokonce nadnárodní legislativy otevírat prostor pro to, aby mohly být bez trestně a bez evidence vytěženy prostředky spravované veřejnými institucemi ve prospěch příslušných struktur (poučná je zde opět kauza „Řecko“).

- Nejen informační technologie, ale rozšíření všech forem cestování a vznik míst pravidelných neformálních setkání, která mají nejrůznější podobu, umožnilo zcela zásadní rozšíření kontaktů podmiňujících funkčnost struktur založených na vzájemném krytí a jejich spontánně vzniklého jádra vyjednávání reakcí na nejrůznější vnější vlivy.

2. Pokud jde o faktory přispívající k bujení struktur založených na vzájemném krytí, jde zejména o následující:

- Vývoj finančních trhů umožňuje systematické, masívní a skryté vyčerpávání obrovských prostředků na základě propojení in-side informací s aktivními a cíleně medializovanými opatřeními.

- Zpravodajské služby, které tradičně využívají obdobný nástroj, jaký vede ke vzniku a bujení struktur založených na vzájemném krytí (souběh vydírání a protěžování osob, na které existují kompromitující materiály), již nejsou dominantním hráčem, ale naopak, podřizují se vlivu jader vzniklých na bázi struktur založených na vzájemném krytí (to nádherně ilustrují miliardové defraudace a podpora organizovaného zločinu v oblasti teritorií silových zásahů formálně prezentovaných jako zásahy k potlačení „terorismu“ ze strany „vyspělého světa“).

- Ke krytí porušování obecně přijatých zásad podstatným způsobem přispívá omezování informační demokracie (či obecněji rovného přístupu k informacím), a to od manipulace veřejným míněním až po špiclování s využitím nejmodernějších technologií; přitom penetrace institucí, které toto provozují, strukturami založenými na vzájemném krytí sice paradoxně, ale zcela v logice věci vede k tomu, že špiclování nevede k odhalování porušování obecně přijatých zásad, ale naopak k potlačování toho, co by mohlo vést k indiskreci a jejímu šíření.

Dokud se nepodaří vytlačit vliv struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, tak:

- Budou spontánně vznikat v celé hierarchické struktuře (od lokální až po globální) jádra vyjednávání vlivu využívající pákové a synergické efekty spojené s působením těchto struktur.

- Bude docházet ke globální synchronizaci, pokud jde o sdílení základního ideového paradigmatu, které vede k jevům zmíněným v úvodu, protože právě toto paradigma nejvíce napomáhá vzájemnému krytí porušování obecně přijatých zásad ve stále rostoucím měřítku.

Pokud chceme dosáhnout pozitivní změny, musíme (a není účinnější prostředek než běžná osvěta) využívat konkurenční ideové paradigma pracující s pozitivní vizí, které současně dává odpověď na to, proč právě v současné době došlo k takovému vyhocení problémů, jakého jsme svědky. (Ale to už je jiná otázka...)

Pokud tedy shrneme uvedené, tak náš svět dělá nebezpečným zejména to, co se spontánně vyvinulo: Propojení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad s jádry vyjednávání vlivu uplatňovaného prostřednictvím těchto struktur. Ta vznikají přirozenou selekcí, těžší z existence struktur založených na vzájemném krytí a stabilizují tyto struktury. Z logiky věci vyplývá, že musí mít základní ideové paradigma, to musí být stejným způsobem polarizováno v celé hierarchii od jader s lokálním působením až po jádra s globálním působením a musí sloužit ke krytí struktur založených na vzájemném vydírání a protěžování (tj. musí fungovat jako kouřová clona krytí porušování obecně přijatých zásad). Právě toto základní ideové paradigma, které těžší z historických stereotypů, vytváří iluzi o vlastní nadřazenosti a oprávněnosti k uplatňování globální role, umožňuje demonstrativní používání dvojího metru, pěstuje nepřítel a vytváří pocit stálého ohrožení, vede k tomu, proč jsou snahy o racionální tvorbu bezpečnostní architektury neúčinné.

Co s tím? Vzhledem ke spontánnímu a přirozenou selekcí podporovanému vzniku podhoubí, ze kterého dominantní ideové paradigma jader vyjednávání vlivu vzniká, nejsou východiska ze současné situace snadná. V první řadě si musíme uvědomit, o co se v současné době v daném kontextu jedná. A pak je na řadě osvěta. Trpělivá, ale houževnatá. Ta – jakkoli bývá její vliv malý – se nakonec ukazuje jako nejučinnější nástroj využití teoretického poznání v praxi. K tomu můžeme počítat i s rolí teorie samotné, na jejímž základě budeme schopni vytvářet stále přesnější modely popisující to, jak vznikají a působí struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, jak vzniká jejich jádro vyjednávání vlivu, jak dochází k sladování základního společně sdíleného paradigmatu apod., a tak připravovat podmínky a taktiku k jejich postupné eliminaci.

Poznámka na závěr: Prezentovaný text lze označit za příliš komplikovaný, neurčitý, nesrozumitelný, obecný, jednostranný, dopouštějící se řady přehánění a nepřesností. To vše je více či méně oprávněné. Ten, kdo si však nedá trochu práce s pochopením toho, na co se snaží upozornit, se bude v pochopení problematiky vytváření bezpečnostní architektury pohybovat jen v rovině „sollen“, tedy toho, „jak by to mělo být“. Realita však bude jiná, než „jaká by měla být“ a jeho doporučení k tomu, co s tím dělat, budou zcela neúčinná.

3. Nové v teorii her

Teorie her jako bojové umění

Radim Valenčík

(Zpracováno podle prezentace dostupné on-line na <http://www.vsfs.cz/?id=1111> jako příloha semináře konaného 16.5.2012.)

(Pokračování z předcházejícího čísla)

Pokud chceme pochopit smysl toho, co považujeme za jeden z nejvýznamnějších objevů v oblasti, kterou lze tematizovat jednak jako „dekódování společenské reality s využitím teorie her“, jednak jako „výklad teorie her jako bojového umění z hlediska toho, jak obstát v současných podmínkách“, musíme si připomenout dříve získaný poznatek: Vztahy mezi hráči z hlediska tvorby koalic a rozdělení výplat předurčují různé typy spřízněnosti, nejvýznamnější a neustále se v různých podmínkách prosazující (převažující a potlačující ostatní) jsou vztahy spřízněnosti založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. Těmto vztahům jsme již určitou pozornost věnovali. Doposud však o anatomii struktur založených na vzájemném krytí, o tom, z čeho se skládají a jak fungují, víme příliš málo.

Za připomenutí rovněž stojí to, že ty struktury založené na vzájemném krytí, které působí v současném společenském prostoru, jsou velmi odolné a životaschopné. Prošly a neustále procházejí přirozenou selekcí.

Předběžně upozorníme ještě na jeden důležitý aspekt, kterým se tyto struktury vyznačují. Dochází v nich k neustálé konverzi finančních prostředků ve společenskou pozici a společenské pozice (vlivu) ve finanční prostředky. A to většinou formami, které znamenají porušení obecně přijatých zásad. Korupce je jen jednou z mnoha obdobných forem. Víme, že všude tam, kde existuje poziční investování, tam existují i tlaky na větší rivalitu a nižší míru kooperativnosti.

Kdo a jak uplatňuje prostřednictvím těchto struktur svou moc? Připomeňme, že ten, kdo prostřednictvím struktur založených na vzájemném krytí může uplatňovat svou moc, využívá pákový a synergický efekt těchto struktur:

- Pákový efekt v tom smyslu, že ovládnutí jedněch redistribučních systémů prostřednictvím predeterminovaných koalic umožňuje v rámci společenské dělby práce a vzájemných vztahů mezi nejrůznějšími redistribučními systémy působit na druhé.

- Synergický efekt v tom smyslu, že se do oblasti, kam působení směřuje, promítá více vlivů zprostředkovaných těmi, co jsou do struktur založených na vzájemném krytí začleněni.

Několik následujících obrázků vytvářejících 10. sérii využívá názory jedné z velmi populárních osobností v ČR i v zahraničí k tomu, aby trochu s nadsázkou dramatizovalo odpověď na otázku, kdo má v současném světě skutečnou moc. Tato otázka totiž velmi úzce souvisí s tím, kdo a jak si prostřednictvím struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad svou moc uplatňuje.

Na začátek pár názorů K. Gotta:

(na <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/8586-karel-gott-varuje-pred-totalitni-svetovladou-zednaru-a-iluminatu-naplni-se-orwellovske-vize.aspx> a jinde)

„politika se odvíjí podle přesných scénářů, nic se neděje náhodou, i to nejhorší jako války. Vždy je o vítězích rozhodnuto dávno předtím. Stejně banky podporovaly toho, kdo je rozpoutal, a vyjednávaly s tím, kdo byl napaden. Domlouvaly se, čím budou platit, až jim budou posílat zbraně. Běh světa řídí tyto vysoké nadstátní kruhy, tzv. ilumináti nebo osvícenci, a také svaté řády a lóže až po mysticko-okultní organizace.“

“Jde o osoby, které tím pádem určují, kdo bude dělat politiku, a to ostatní už je jenom velké divadlo. Dal bych několik příkladů z historie. Pět synů jednoho slavného frankfurtského bankéře si rozdělilo sféry vlivu - jeden zůstal v domě svého otce, druhý odešel do Londýna, třetí do Paříže, další do Vídně a poslední do Neapole a financovali všechny zneprátené strany v napoleonských válkách. Posílali si zprávy o situaci na bitevním poli po poštovních holubech, protože ti byli rychlejší než kurýři. A tak jen vyvolení byli správně informováni, že u Waterloo byl Napoleon definitivně poražen. Jen oni mohli dělat výhodné finanční operace a ostatní utřeli nos.“

„Anebo takové vítězství proletariátu, který vedla ruská inteligence, placená nejvyššími západními finančními a průmyslovými kruhy. Zakladatel Rudé armády Lev Trockij a jeho soudruzi byli vycvičeni na území Standard Oil v New Jersey a vysláni prezidentem newyorské banky Jacobem Schiffem do Petrohradu s podporou pro revoluci ve výši dvaceti milionů dolarů ve zlatě. Němečtí průmysloví magnáti a poradci císaře zase vybavili Lenina a jeho apoštoly z Curychu, aby pak Rusko muselo podepsat brestlitevský mír a oni mohli opustit východní frontu, kde měli zbytečné ztráty. Lenin byl vynikající spoluhráč a německý agent, Trockij zase špatný herec z Brooklynu, ale výborný řečník. Tihle hoši uměli všechno velmi dobře vyložit lidem a v jakékoliv době. Ovšem když se bolševismus nebo jiné "revoluce" rozmontují, najednou spatříte lidi, kteří vypadají stejně jako Trockij, a zjistíte, že jste zase za blbce.“

Líbí se Vám tyto názory? Je to podle vašeho názoru:

- Úplná blbost
- Něco na tom může být
- Dobré postřehy, ale přehání
- Trefil hřebík na hlavičku
- Opravdu, zvenku to tak vypadá, ale je to úplně jinak

Kdo ale má skutečnou moc podle vašeho názoru?

- Prezidenti, kancléři, premiéři apod.?
- Bankéři či finančníci?
- Kmotři?
- Zpravodajské centrály?
- Tajná bratrstva?
- Někdo jiný?

Dříve, než si řekneme to nejdůležitější, provedeme několik předběžných úvah. Zdálo by se, že pokud hovoříme o strukturách založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad a o tom, kdo je ovládá, měli bychom soustředit pozornost na nejvýznamnější zpravodajské struktury. A to zejména z následujících důvodů:

- Ty tradičně kompromitující materiály k ovládnutí osob systematicky využívají, tj. pěstují „své“ struktury založené na vzájemném krytí toho, co může někoho diskreditovat.

- Na základě toho ovládly i politické reprezentace svých zemí, tedy ty, co je „úkolují“, a tím se vlastně stali nositeli moci, protože úkolují již jen sami sebe.

Otázkou však je, do jaké míry dochází k porušování obecně přijatých zásad i uvnitř zpravodajských struktur, jak se různé skupiny uvnitř zpravodajských struktur různých velmocí propojují a spojují, jak po vláknech kompromitace vzlíná porušování obecně přijatých zásad apod. Představa o jednotně působící „panensky čisté“ centrále se však zdá být dost naivní.

Jiným typem struktury založené na vzájemném krytí jsou mafie (v tradičním smyslu slova). Každý, kdo se může stát jejich členem, musí být kompromitovatelný (musí prokázat schopnost „zastřelit policistu“). Mafie vznikají na klanové či rodové bázi. Prostor příznivý pro jejich působení je postupně ovládnut několika klany, jejichž představitelé jsou schopni se dohodnout a dohody dodržet. Přirozená selekce o obsazení příslušného prostoru je k tomu nutí. Klany, jejichž představitelé nejsou dohody schopni, vyklízejí prostor těm, co schopni společně přijatelné dohody jsou. Jedním z největších problémů vývoje mafií v dlouhodobém horizontu je následnictví (udržení efektivní dynastičnosti).

Z hlediska fungování společnosti, v níž se rozbíjí struktury založené na vzájemném krytí nepravostí (porušování obecně přijatých zásad) se jako velmi efektivní strategie ukazují následující:

1. Nenechat se vydírat, nenechat se vtáhnout do jakékoli situace, která by mohla udělat člověka vydíratelným (jakmile se někdo stává vydíratelným, stává se současně jen figurkou, byť třeba i vyšší hodnoty a byť třeba i dočasně úspěšnou, ale bez skutečného vlivu).

2. Systematicky získávat (ale současně si i ověřovat) informace o tom, čím jsou osoby, které mají vliv, vydíratelné, jak jsou včleněny do určité struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (ověřování informací o zapojení těchto osob do fungování struktur založených na vzájemném krytí je založeno na porovnání předpokladů o tom, jak se na základě své vázanosti bude někdo chovat s tím, jak se skutečně chová).

3. Investovat do společenské pozice portfoliově ve dvou smyslech:

- Jakmile kdekoli vzniká konflikt či polarita, udržet kontakty a příznivé vztahy s oběma stranami, mezi nimiž dochází ke střetu (s jedinou výjimkou, kterou je dominantní polarita vtělená do základního ideového paradigmatu, o kterém bude řeč později).

- Mít pozitivní vztahy v nejrůznějších sférách společenského života s významnými osobami v nich (v politické, finanční, vědecké, kulturní, mediální, náboženské, sportovní, zpravodajské aj. oblasti), a to z hlediska nejrůznějších dimenzí těchto struktur, včetně mezinárodní (člověk samozřejmě nestačí stihnout všechno a pěstovat tyto vztahy zcela vyváženě, osobní „know-how“ umožňuje vybrat nejvhodnější mix).

4. Udržovat vlastní výhodnou společenskou pozici, aniž by se člověk snažil dostat zcela do čela (tam se zpravidla dosazovány osoby jako výsledek kompromisu, společně přijatelné dohody, přitom tak, že nemají reálný vliv); vhodná je kombinace několika významných a uznávaných společenských pozic, která umožňuje široké spektrum přirozené komunikace.

Efektivní strategie ve společnosti, v níž se rozbíjí struktury založené na vzájemném krytí nepravostí:

1. Nenechat se vtáhnout do jakékoli situace, která by mohla udělat člověka vydíratelným.

2. Systematicky vyhodnocovat informace o tom, čím jsou osoby, které mají vliv, vydíratelné a kdo je využívá, nikoli (jen) podle toho „co se povídá“, ale jak se dotyčný chová.

3. Investovat do společenské pozice portfoliově ve dvou smyslech:

- Jakmile kdekoli vzniká konflikt či polarita, udržet kontakty a příznivé vztahy s oběma stranami, mezi nimiž dochází ke střetu (s jedinou výjimkou dominantní polarity vtělená do základního ideového paradigmatu – viz dále)

- Mít pozitivní vztahy v nejrůznějších sférách společenského života a významnými osobami v nich, vybrat nejvhodnější mix.

4. Udržovat vlastní výhodnou společenskou pozici, resp. kombinaci několika významných a uznávaných společenských pozic, která umožňuje široké spektrum přirozené komunikace (nejde o to být „na čele“).

Základní tvrzení:

Přirozená stabilita každé struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad je podmíněna vytvořením přirozeného jádra vyjednávání vlivu v redistribučním systému navázaném na danou

strukturu, jehož hráči jsou schopni dosahovat společně přijatelné rovnováhy. Tomu odpovídají určité způsoby vyjednávání, které lze modelovat formou her v explicitním tvaru.

To umožňuje toto jádro identifikovat na základě jeho vnějších a zprostředkovaných projevů, návazně pak odvodit důležité praktické závěry.

Všechny vztahy přízřížnosti, na základě nichž se vytvářejí určité struktury mezi redistribučními systémy, jsou postupně („ontogeneticky“ i „fylogeneticky“, tj. ve vývoji každé konkrétní struktury i z hlediska historického vývoje) dominovány vztahy založenými na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. Pro stabilitu těchto struktur má zcela klíčový význam to, aby byla ovládána jádrem vyjednávání vlivu schopným dosahovat společně přijatelnou rovnováhu. To je dáno mj. potřebou určitého typu dohod včetně uhlídání jejich dodržování, dále a zejména pak potřebou zvládnout proces konverze finančních prostředků ve společenskou pozici a společenské pozice ve finanční prostředky (často právě formou porušování obecně uznávaných zásad, korupcí apod. formami), aniž by poziční investování ohrožovalo vyvážených vztahů mezi členy jádra.

Toto jádro vyjednávání vlivu uplatňovaného prostřednictvím struktury založené na vzájemném krytí využívá pákové a synergické efekty. V prostoru, kde daná struktura založená na vzájemném krytí působí, má reálnou moc. Není institucionalizováno, vytváří se spontánně a může docházet k jeho určitým proměnám. Jádro obsazují ti hráči, kteří jsou schopni dosahovat společně přijatelnou rovnováhu. Pochopení toho, jak vzniká, jak funguje a jak se vyvíjí jádro vyjednávání vlivu uplatňovaného prostřednictvím struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (a to nejen teoreticky, ale i v reálných praktických kontextech) je tou dovedností (uměním), o kterou jde.

Zde je vhodné upozornit na to, že redistribuční systém, o kterém zde hovoříme, je redistribučním systémem vyššího řádu, na rozdíl od primárních redistribučních systémů (typu firma, pracoviště, instituce, sdružení apod.), které jsme uvažovali doposud. V primárních redistribučních systémech je tvorba koalic a rozdělní výplat predeterminováno vnějšími vlivy. Proto je zde možnost dosažení společně přijatelné rovnováhy téměř potlačena. Naopak – v sekundárních redistribučních systémech, v nichž se vyjednává rozdělení výnosů z dosahování vlivu uplatňovaného prostřednictvím struktur založených na vzájemném krytí, je schopnost hráčů jádra dosáhnout společně přijatelnou rovnováhu zcela zásadní. Ten, kdo tuto schopnost v dostatečné míře nemá, ztrácí svou roli a přestává být hráčem jádra.

Běžně bývá nedoceňováno zejména následující:

- Jak jsou tyto struktury rozvětvené (ti, kteří je vytvářejí, se vzájemně vydírají, kryjí a protěžují).
- Do jaké míry ovládají právě ty složky institucionálního systému, které mají za úkol chránit společnost právě před porušováním obecně přijatých zásad (policie, soudy, zastupitelské orgány, sdělovací prostředky).
- To, že stabilitu těchto struktur zabezpečuje jádro vyjednávání vlivu uvnitř těchto struktur a vlivu založeného na pákovém i synergickém efektu těchto struktur; toto jádro se vytváří spontánně a funguje velmi efektivně, ti, co jej vytvářejí, jsou schopni se dohodnout na rozdělení vlivu a výnosů z lumpáren (porušování obecně přijatých zásad) tak, aby to všem, co toto jádro vytvářejí, vyhovovalo.

Proto je celý systém velmi odolný vůči indiskrecím, kterých se dopouštějí ti, kteří se cítí ohroženi či nedocení. (Např. V. Bárta dojel právě na svou naivní představu o tom, jak systém funguje.) K potlačování indiskrecí bývá zpravidla využíváno hrozby indiskrecí vůči těm, co se jí dopouštějí nebo mohli dopustit (např. v případě, kdy dostanou chuť usilovat o nápravu).

Pokud chceme nápravy dosáhnout a vymanit ze z tohoto systému, musíme zviditelnit to, co chce být skryto – to jak tyto struktury fungují a jakou mají anatomii. A k tomu je mj. nutná i dobrá teorie.

V jádru vyjednávání vlivu jakékoli (rozvětvené a vlivné) struktury založené na vzájemném krytí dochází mj. k následujícímu:

1. Hraje se hra na dosažení společně přijatelné rovnováhy, tj. vytvoření koalice, která by nikoho z hráčů této hry nediskriminovala.

2. Současně se hraje hra spojená s pozičním investováním (hráči jádra se snaží udržet a posílit svou pozici).

Hráči musí mít jak schopnost se efektivně dohodnout, tak neztrácet svou pozici. Přesněji řečeno – postupně se v jádru „usadí“ ti, co tuto schopnost mají. Každý z hráčů na každé úrovni prohloubení partnerských (koaličních) vztahů je každému z hráčů zřejmé, zda byl či nikoli diskriminován. Proto chování hráčů probíhá spíše podle toho, co jsme nazvali společně přijatelnou rovnováhou.

Hráče jádra nesdružuje jen schopnost dosažení společně přijatelné dohody, ale také sdílené ideové paradigma. To hraje velmi významnou roli. Především je však nutné zaznamenat fenomén globálního sdílení základního ideového paradigmatu a globálního sdílení polarizace, která je v něm obsažena. Z tohoto hlediska existuje obdobný paradox, jako v případě primárních a sekundárních redistribučních systémů – tj. že v primárních redistribučních systémech je vytváření společně přijatelného rovnováhy přehlušeno vnějšími vlivy

predeterminujícími vytváření diskriminačních koalic. Obdobou, pokud se jedná o sdílené paradigma, je to, že efektivní strategií je neidentifikovat se se žádnou stranou jakéhokoli konfliktu, ale hrát – jak se říká – na obě strany (první z forem „portfoliového investování“). Ale s jednou a jedinou výjimkou. Nikoli pokud jde o základní paradigma, které je globálně sdíleno a které je spojeno s globálním sdílením polarizace, která je v něm obsažena.

Zde je nutné odpovědět na dvě otázky:

- Proč globálně sdílené paradigma obsahuje základní polarizaci, která je rovněž sdílena (tj. v daném konkrétním případě „zakazuje“ hrát na příslušné dvě strany; ten, kdo se o to pokouší, se vyřazuje z jádra vyjednávání vlivu)?

- Proč dochází ke globální polarizaci jader vyjednávání vlivu všech významných struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad? (Analogie se shodnou polarizací domén magnetu je zde zcela na místě.)

Hlavním důvodem jsou charakteristiky samotné báze, na které jádra vyjednávání vlivu vznikají. Tj. to, že se jedná o struktury založené na vzájemném krytí nepravostí (porušování obecně přijatých zásad). Dominantní ideové paradigma tak má podobu konfrontační ideologie spojené s vytvářením a pěstováním nepřátel. Jeho charakteristickými znaky jsou:

- Idealizace vlastní pozice.
- Démonizace druhého.
- Demonstrativní používání dvojího metru.

Lokální vývoj tohoto typu vede postupně ke globální polarizaci uvnitř všech jader vyjednávání vlivu, tj. vymezení parametrů globálního konfliktu (ideová predeterminace je spojena s globálním uznáním idealizované lídra a demonizovaného nepřítel). Celý tento systém se v současné době ocitá v krizi, kdy reálný vývoj může mít dvoji vyústění:

- Globální konfrontace (s nedozírnými či dokonce fatálními důsledky).
- Postupné omezování role struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, změnu ideové predeterminace jader vyjednávání vlivu, hledání perspektivy překonání globální civilizační krize na širším a nikoli polarizovaném základě.

Vše, co se v současné době odehrává, je možné a současně i nutné posuzovat jako součást (v kontextu) her výše uvedeného typu.

Připomeňme, že jádro vyjednávání vlivu vzniká na bázi struktur založených na vzájemném krytí nepravostí (porušování obecně přijatých zásad). Dominantní ideové paradigma je touto bází poznamenáno, resp. slouží jí. Ne náhodou má proto podobu konfrontační ideologie spojené s vytvářením a pěstováním nepřátel. Jeho charakteristickými znaky jsou:

- Idealizace vlastní pozice.
- Démonizace druhého.
- Demonstrativní používání dvojího metru.

Hráči, kteří nemají stejné sympatie, jsou z jádra vytlačováni.

Tento fenomén mj. způsobuje poměrně značnou rigiditu jádra, tj. to, že jádro po dlouhá období nemusí měnit své preference, pokud jde o vytváření koalic.

Na základě toho jsou pak predeterminovány i koalice v rámci redistribučních her v systémech nižšího řádu, které je schopna příslušná struktura ovlivnit.

Poznámka k paradigmatu výše uvedeného typu:

Jedná se vlastně o paradigma 2. řádu. Pro hráče jádra vyjednávání vlivu jsou běžná paradigma vytvářející sympatie a antipatie „pod jejich rozlišovací úroveň“ (jsou nad ně jako portfolioví investoři povzneseni). Paradigma 2. řádu naopak slouží k autoselekcí těch, kteří jádro vytvářejí. Jedno z největších umění těch, co chtějí participovat na vyjednávání vlivu je právě rozlišení běžných paradigmat od těch, jejichž uznání je nutnou podmínkou participace na vyjednávání vlivu. A to zejména v případě, kdy se paradigma 2. řádu dostává do problémů (není sto být východiskem řešení reálných problémů). Proměna dominantního paradigmatu jádra vyjednávání vlivu je jedním z nejsložitějších společenských procesů (k tomu se ještě dostaneme).

Příslušná predeterminace koalic vyššího řádu vyjednávacím jádrem má za následek dlouhodobé predeterminování určitých diskriminujících koalic, způsobuje nerovnováhu systému a dříve nebo později vyústí v různé zvraty, kdy nastupuje jiné paradigma, jiné vyjednávací jádro, jiný typ diskriminace.

Jedno vyjednávací jádro může být v období zvratů zaměněno jiným, nebo může i během delšího období docházet k vytváření nového jádra.

Jedním ze směrů dalšího zkoumání je objasnění podmínek, za kterých může dojít k výměně přirozeného jádra vyjednávání, jak tento proces probíhá apod.

Proč dávat do přímé souvislosti otázku původu skutečné moci s existencí struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad?

Tyto struktury působí na jedné straně jako převodové páky vlivu. Ten, kdo má nejvíce informací o porušování obecně přijatých zásad jinými disponuje největším vlivem, je schopen prostřednictvím vydírání svůj vliv účinně uplatňovat. Na druhé straně však vztahy založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad mají tendenci „vzlínat“ a ovládnout i ty, co využívají pákové a synergické efekty těchto vztahů. Mj. proto je pro stabilitu životaschopných struktur založených na vzájemném krytí důležitý vznik přirozeného vyjednávacího jádra s výše tematizovanými vlastnostmi.

Proč se na „primární“ úrovni nesetkáváme s tím, co v „čisté“ podobě vystupuje na sekundární? Filozofický nebo i jiný problém?

Společně přijatelná rovnováha není zpravidla dosahována v primárních redistribučních systémech, ale v sekundárních. V těch, které se při vytváření struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad utvářejí mezi primárními redistribučními systémy. Proč tomu tak je? I na tuto otázku (spíše filozofického charakteru) stojí zato pokusit se odpovědět.

Historický kontext I:

Struktury založené na vzájemném krytí vždy existovaly jako významný společenský fenomén, jejich role však byla omezována:

- Možnostmi ekonomiky („uživit“ tyto struktury znamenalo vždy značnou ekonomickou zátěž).
- Konkurencí mezi zeměmi (ty, v nichž se tyto struktury rozbujely, zaznamenaly úpadek a jejich vliv (mnohdy i formou obsazení teritoria) převzaly země s dobře fungující státní správou.
- Uchování funkčnosti státní správy.
- Omezená role kontaktů podmiňujících rozsáhlejší vliv a včasnou reakci na vnější vlivy.

Naopak v současné době se kromě zániku omezujících podmínek objevila i řada faktorů přispívajících k expanzivnímu růstu struktur založených na vzájemném krytí, jejich propojování až na globální úrovni a dominanci jejich vlivu.

Pokud jde o zánik omezujících podmínek, jedná se zejména o následující:

- Podstatně vzrostly možnosti ekonomiky, je tedy „z čeho brát“, aniž by to aktuálně obyvatelstvo pocítilo (k tomuto pocíťování problémů ze strany obyvatelstva dochází až nyní, a to zejména v důsledku selhání mechanismů alokační efektivity, což se zcela zjevně projevuje na kauze „Řecko“).

- „Vyčišťující“ konkurence mezi zeměmi prakticky neexistuje v důsledku monopolárního světa a USA nejsou z hlediska bujení struktur založených na vzájemném krytí schopné být „četníkem“ ani sami vůči sobě (což souvisí se způsobem uplatňování jejich vlivu, viz dále).

- Institucionální systém prakticky všech zemí je plně penetrován těmito strukturami a v boji proti nim zcela ztratil funkčnost (a to včetně zpravodajských centrál – k tomu viz dále); navíc je schopen i v rovině národní či dokonce nadnárodní legislativy otevírat prostor pro to, aby mohly být beztrestně a bez evidence vytěženy prostředky spravované veřejnými institucemi ve prospěch příslušných struktur (poučná je zde opět kauza „Řecko“).

- Nejen informační technologie, ale rozšíření všech forem cestování a vznik míst pravidelných neformálních setkání, které mají nejrůznější podobu, umožnil zcela zásadní rozšíření kontaktů podmiňujících funkčnost struktur založených na vzájemném krytí a jejich spontánně vzniklého jádra vyjednávání reakcí na nejrůznější vnější vlivy.

Pokud jde o faktory přispívající k bujení struktur založených na vzájemném krytí, jde zejména o následující:

- Vývoj finančních trhů umožňuje systematické, masivní a skryté vyčerpávání obrovských prostředků na základě propojení in-side informací s aktivními a cíleně medializovanými opatřeními.

- Zpravodajské služby, které tradičně využívají obdobný nástroj, jaký vede ke vzniku a bujení struktur založených na vzájemném krytí (souběh vydírání a protěžování osob, na které existují kompromitující materiály), již nejsou dominantním hráčem, ale naopak, podřizují se vlivu jader vzniklých na bázi struktur založených na vzájemném krytí (to nádherně ilustrují miliardové defraudace a podpora organizovaného zločinu v oblasti teritorií silových zásahů k potlačení „terorismu“ ze strany „vyspělého světa“).

- Ke krytí porušování obecně přijatých zásad podstatným způsobem přispívá omezování informační demokracie (či obecněji rovného přístupu k informacím) od manipulace veřejným míněním až po špiclování s

využitím nejmodernějších technologií; přitom penetrace institucí, které toto provozují, strukturami založenými na vzájemném krytí paradoxně, ale v logice věci vede k tomu, že špicování nevede k odhalování porušování obecně přijatých zásad, ale naopak k potlačování toho, co by mohlo vést k indiskreci a jejímu šíření.

Praktická doporučení:

- Znat a osvojit si všechny inteligentní postupy, kterými se utváří jádro (portfoliové investování do společenské pozice, diverzifikace zdrojů pozice, trvalý nadhled, schopnost přesného sebeocení...).
- Umět ve svém okolí najít hráče blízké jádru a věnovat přiměřený čas běžné komunikaci s nimi.
- Nenechat se vtáhnout jako „bílý kůň“ do několika typů her, které lze poměrně snadno rozpoznat.
- Znat obsahový (ideový a odborný) aspekt proměn hlavního paradigmatu (to, k čemu bude muset dříve nebo později dojít, pokud se mají současné problémy překonat).
- Trpělivě i citlivě hledat a využívat příležitosti k ovlivňování změn spojených se změnou paradigmatu

Směry vývoje teorie z hlediska zvýšení praktické účinnosti konceptu:

1. Popsat hry v explicitním tvaru, jejichž výsledkem je společně přijatelná rovnováha. Zejména vztah mezi hrami pracujícími s „testovacím“ e, tj. které příslušný bod hledají, a hrami, kde jsou dávány „zasvěcen“ paralelní návrhy. Vyjasnit, jak se odlišnost těchto her projevuje „navenek“.

2. Dále a podrobněji zdůvodnit, proč je existence jádra vyjednávání vlivu nutná:

- Zvládnutí pozičního investování.
- Uhlídání dodržování dohodnutých pravidel.
- Využívání pákového efektu celé rozvětvené struktury.
- Reakce na permanentní indiskrece, do nichž se promítá změna podmínek.
- Jednotná pozice v globální hře, schopnost vytvářet a ustát dominantní vnější polaritu.
- Směry vývoje teorie z hlediska zvýšení praktické účinnosti konceptu:

3. Popsat proces autoselekce:

- Odhad parametrů vlastních i druhých.
- Proč jsou vytříbení i submisivní hráči (role lídrovství včetně touhy po lídrovství jako síly hráče z hlediska hráčů, kteří se na něj vážou).

- Vytváření vhodné periférie jádra – jako zdroje kontaktu a účinného obousměrného toku informací.

- „Vyplovající zauzlenost“ struktury jádra.

4. Technický aspekt kontaktů: Jak probíhá proces vyjednávání po technické stránce, kdy je na jedné straně pod značnou mírou veřejné kontroly, na druhé straně skutečný smysl vyjednávání musí zůstat skryt:

- Pravidelná fóry.
- Možnost dlouhodobější intenzivního styku.
- Univerzálnost napojení a vícekanálnost pouštění signálů.
- Schopnost číst záměry a to, co je signalizováno.

5. Vyjasnit roli ideologie a s ní sdílených tabu (komunikačních jako replikátorů):

- O čem se nepochybuje, resp. je „neslušno“ pochybovat.
- Jak souvisí s pěstováním nepřítele i jeho obrazu.

6. Vytvořit ucelený obraz vzájemného působení, vývoje a hierarchie jader vyjednávání vlivu:

- Vztah „vyšších a nižších“ jader.
- Paralelní vztahy mezi jádry, jejich konkurence, vytváření koalic mezi nimi.
- Mechanismy vedoucí k převládání dominantního paradigma.